

1

AMATÉRSKÁ SCÉNA

ROČNÍK 10
LEDEN
KČS 4

as 73

Divadlo Krakonoš ve Vysokém nad Jizerou

VYSOKÉ NAD JIZEROU

se stalo pojmem, metou vesnických ochotníků, jejich Hronovem, snem, školou i oázou přátelství a láskyplných lidských vztahů. Třetí národní přehlídka, realizovaná zde na podzim loňského roku, skončila rozhodným úspěchem českého ochotnického divadla.

Dřevěná figura Krakonoše — fetiš vysokých ochotníků

Kolovrátek pana Svobody vyhrává v hospodě „U pěti loupežníků“

Krakonoš
vítá
účastníky
III. národní
přehlídky

Loutka strážníka z vysockého loutkového divadla

as 73

O B S A H

AMATÉRSKÁ SCÉNA, ROČNÍK XI OCHOTNICKÉ DIVADLO, ROČNÍK XX

V tomto obsahu nejsou uvedeny všechny drobné zprávy. Do obsahu rubriky Mít nápady dovoleno je pojato i pět čísel minulého ročníku. — První číslo znamená všude číslo časopisu, druhé stránku.

Bašta Antonín: O souboru mladých	5/2	Mydlipán a jiné veselé povídky	35
Beneš Jiří: Hodnocení hronovských představení	10/4	Pojďte, budeme si hrát	37
Krajská vesnická přehlídka Středočechů	10/10	Kaplické Divadelní jaro	12, 89
Kulturní záležitost celonárodního významu	1/1	Barvy a nálady	11
Na srdce jsou Poděbrady	1/17	Kouzelná knížka	41
Netuctová inscenace Andrejeva	5/10	Jak panenky pořád plakaly	45
Posun	1/17	A co scéna?	49, 57
Před premiérou Maryši	3/17	Co hrát?	53
Vzpomínka na Zbíroh	12/8	Kde hledat?	61
Z přehlídky Severočechů	1/16	Co zaviniho prasátko	61
Benešová Věra: Čtrnáct radostných dnů mladých	6/6	Dramatická výchova dětí	65
Bínová Dana: OPOS 1973	6/20	Dát každému příležitost	68
Bláha Cyril: O divadelní festival Pobečví	8/10	Jen jednou to zkuste	73
Bošek Pavel: Divadelní gymnasium	6/5	Přípravka	76
Mladé Poděbrady	2/1	Příklady pro všechny	81
Poděbradské jaro	7/15	Cvičení na koncentraci	85
Rumcajs a Belínek	5/21	Několik dobrých rad nad zlato	90
XVII. Šrámkův Písek	9/4	Semináře	94
doc. Císař Jan: Hodnocení hronovských představení	10/5	Hosté z Budyšína	97
Mláď amatérismu	11/2	Tříkrát Koráb Racek	100
Gón Sláva: České divadlo rakovnické	1/15	Žďár, Svitavy, Trnava	105
Černý František: Dokumentace ochotnického divadelnictví	8/3, 9/6, 12/20	I. celostátní přehlídka dětských souborů v Trnavě	106
Černý Jaroslav: Tribunál	7/II. ob.	Dětská porota	110
Daehnová Magda: 20 let amatérského divadla v Rožnově pod Radhoštěm	12/	Dobrá předsevzetí do nového roku	105
		Docela obyčejné věci	107
		Plamienok	110
		Mezinárodní týden dramatu v Redbridge	113
		Festivalová představení	115
		Londýn hoří	118
		Co nám píší děcka	8, 16, 24, 32, 38, 39, 40, 48, 55, 63, 86, 95, 104, 112, 120
		Soutěže pro děti	56, 70, 80, 87, 103
		Poznámka: U této rubriky, jež měla samostatnou paginaci, neuvádíme jména autorů jednotlivých příspěvků. Většina jich napsala sama Jindra Delongová, která tuto rubriku vedla.	
		Dittler Karel: K problémům vesnického amatérského divadla	10/9
		XIV. festival severní Moravy	2/9

DELONGOVÁ JINDRA: MÍT NÁPADY DOVOLENO

Chcete si zahrát pohádku?	1, 14
K přehlídce ve Žďáru	17
Dvě poroty	4
Kloboukiáda	6
Jen mít oči k vidění	9
Kamínek	10
Komenského Škola hrou	18
Jak si ve Žďáru hráli malí i velcí	22
Ahoj Svitaváci	28
Ruce	31
Od hlavy až do paty	33

Dojlva Igor: K problémům našeho časopisu	9/2
Doležal Josef: O souboru mladých	4/2
Reč čísel	11/8
Drašarová Dagmar: Nové studentské divadlo v Praze	6/9
Vinohradská Maryša	3/16
El-car: František Spitzer by se letos dožil	7/9
pětasedmdesát let	
Etzler Miroslav: Pár vrcholů ochotnického herectví	12/3

FUCHS ALEŠ: PRŮHLEDY

Podstata tvůrčí metody	1/6
Dobry den, štěstí!	2/6
Čas pokusů a pochyb	3/18
Nové drama	4/8
Cid po 335 letech	5/15
Hosté ze Záhřebu a Budapešti	6/1
Pět dní v Sofii	7/3
Ke konci sezóny	8/7
Tajemství divadelní šatny a jiné prózy	9/15
Z Moskvy do Rigy je to necelých tisíc kilometrů	10/16
O divadle pro děti	11/7
E. F. Burian	12/1

O ČEM VÍM

Poznámka: Rubrika zajímavostí ze světového i našeho divadla byla zařazena v každém čísle na str. 24. Zde uvádíme jen seznam hlavních zpráv s označením příslušného čísla časopisu.

České gymnásium v Kroměříži 1882—1972	1
Přehlídka současné slovenské dramatické tvorby	2
Ediční činnost berlínského Henschelverlag	3
Kniha o DDOČ	4
Ivan Stodola, nedoceněný dramatik	5
Bulharské divadlo	6
Polský měsíčník Scena	7
Louis de Funes hraje v divadle	8
XIII. Spišská Nová Ves	9
Dürrenmattův Portrét planety s otazníky	10

Nejvýznamnější divadelní události	11
Od Angeliky k lidovému divadlu	12
Griml Josef: Život jednoho souboru	2/10
Hejhalová Věra: Divadlo 6. května Holešov	12/00
Hořčic Josef: A opona jde vzhůru	4/19
Jaternice, kompletní brnění a vlasy pro rusalky	5/17
Hübner Antonín: Studio mladých v Praze 5	12/21
Divadlo v Jedličkově ústavu	11/18
Chad Jan: Máme divadlo rádi	4/5
Chupík Miroslav: Lotras Buriburda křísí staré tradice	11/20
dr. Kalistová Jitka: S Frant. Černým do Jaroměře v r. 1921	4/18
dr. Klosová Ljubov: Podíl ochotnického divadla na kulturním životě českých měst před r. 1918	2/3, 3/3
doc. dr. Klusák Milan: Ochotnické divadlo — nedílná součást naší národní kultury	10/1
dr. Kokta Zdeněk: Babí léto ve Vysokém nad Jizerou	1/5
Moravská divadelní všehochuť	7/17
O souboru mladých	5/3
Rybolov ve Vysokém	1/7
Kolář Jan: Hrají v Praze ještě ochotníci?	1/15
Jedna zajímavá inscenace	1/16
Kolesa Radek: Perspektivy socialistického amatérského divadla	10/2
Kotmel Vladimír: Několik slov o Dostavníku	8/15
Kovařík Miroslav: XVI. Wolkrův Prostějov	12/4
Kratochvíl Karel: Žižkovská „liduška“ i ostatní	6/8
Křepelka K.: Vzdělávání amatérských režisérů	2/10
Kučera Mil.: Vůně šminky a perníku	9/17
dr. Kyška Milan: O pohárek OV SČDO	5/21
Lhota Ladislav: 130 let mladoboleslavského souboru	
Kolár	7/10
Další stoletý Tyl	11/19
IV. Středočeské divadelní hry v Nymburce	1/17
Česká klasika v Žebráku	11/10
XXII. Tylova Kutná Hora	5/8
Machková Eva: Dětská Trnava	9/5
Maršák Alexander: Pro ten nádherný pocit	12/7
doc. Martínek Karel: Psychologická dramata	
L. N. Tolstého	1/20, 3/8, 5/5
Lyrická komedie A. P. Čechova a sociální hry	
M. Gorkého	5/7, 7/21, 9/11
Matula Boh.: Jubilejní Štramberské divadelní úterky	7/10
Milička Tomáš: Na návštěvě u bulharských přátel	7/5
Morávková Alena: Sedm divadelních večerů [Moskva — Leningrad]	11/1, 12/7
Müller Václav: O jednom setkání	1/18
Neruda Jan: Hra ochotníků	8/9
Pasovský Josef: Myšlenka s generací neumírá	3/5
Poledňák Ivan: Divadlo pod širým nebem	12/9
Dostavník — 10 let	12/II. ob.
Dynamit v Malostranské besedě	3/15
Jak se dělá muzikál	11/9
Trable divadelní fotografie	4/16
Pruša Petr: Svítavy budou národní přehlídkou	4/1
Pšenička Josef: 100 let ochotnického divadla v Mýtě	11/10

SLOVÁKOVÁ EVA: NOSITELÉ ZLATÉHO TYLA

Jaroslav Skřivánek	1/10
Bronislav Křanovský	1/10
Ludmila Čápková	2/15
Ludvík Tvarůžek	2/15
Kamila Ševčíková	2/16
Ing. František Novotný	6/19
Václav Junek	6/19
Bedřich Horáček	9/10
Štěpán Marovič	9/11
Jaroslav Kocourek	10/19

Vítězslava Trčková	10/19
Stehlíková Hana: Spolupracovníci	9/21
Šehýrová Ludmila: Úspěšný Casona v Újezdě u Brna	4/20
Šindelář Jaroslav: Půl Evropy v Krnově	7/1

Dr. ŠRÁMKOVÁ VÍTĚZSLAVA: O UMĚLECKÉM PŘEDNESU

O recitaci, o divadle a o tom, co mají společného	1/18
Co je a co není umělecký přednes	2/16
Recitátorovy předpoklady	3/10
Text, který se nám líbí, který se nám hodí a kterému rozumíme	4/9
Stavba textové předlohy	5/16
O příznačných vlastnostech textu	6/18
O koncepci přednášečova výkonu	8/19
O míře prostředků přednášečova výrazu	9/19
O mimoslovních prostředcích v umění přednesu	10/18
O práci hlavou a práci srdcem	11/16
Posluchač je cílem našeho snažení	12/18

MALÁ GALERIE RECITÁTORŮ

Jindřich Lenc	1/19
Hana Tesařová	2/17
Petr Kocourek	3/15
Dagmar Pařízková	4/15
Hana Peštuková	5/17
Petr Horák	6/19
Jana Zikmundová	8/20
Hana Kofránková	9/21
Alena Vychodilová	10/18
Hana Weyskrabová	11/16
Rudolf Kvíz	12/18

ŠTĚPÁNEK FRANTIŠEK: REŽIJNÍ KNIHA MARYŠI

Pod názvem Ve škole Františka Štěpánka jsme zveřejnili komentované ukázky z režijní knihy k vinohradské inscenaci takto: 1/9, 2/4, 3/16, 4/6, 5/18, 6/16, 8/17, 10/21, 12/16

dr. Švagera Josef: Vstříc festivalu socialistických zemí	7/2
Váňar Václav: Jan Keller sedmdesátníkem	5/17
Vavříčka Josef: Krnovská konfrontace	8/1
Dvě poznámky k 43. JH	11/5
Lištičky bez fraku	9/8
Slavnost a práce	6/2
Viděl jsem herce	4/20
Váňer Jaroslav: O Josefu Bečvářovi	7/20
Veselá Milena: Z Gottwaldova do Rakovníka a ještě dál	5/1
Vlasák V.: Studenti hrají Vrchlického	6/10
Voděra Miroslav: Mladý Truffaldino	3/7
Staroboleslavský Duel	3/7
Vosáhlová Boh.: Okresní přehlídka v Tatcích	6/20
Závodský Vít: Na Hané hrají Hrubína	8/5
Podnět k dobré tradici	4/9
Zbořilová Liba: Střepy a klepy z festivalu vesnických souborů Jihomoravského kraje	10/8
V Prostějově zase pro děti	3/6

MATERIÁLY

Bratko Kreft: Balada o poručíkovi a Marjutce (úryvek)	1/22
Květa Třebická: Cesta k domovu	2/18, 3/20, 4/21
William Saroyan: Hej, vy tam!	6/20
Alfréd de Musset: Marianniny rozmary	7/22, 8/20
A. P. Čechov: Svatba	9/22, 10/22
A Vesolyj: Rus krví umytá	11/21
M. Šimek — L. Sobota: Třetí nejlepší představení na světě (ukázka)	12/22

BÁSNĚ

Vítězslav Nezval: Památce Mikuláše Lenina	1/19
František Branislav: Únor	2/II. ob.

Konstantin Biebl: Když odchází mládí	2/16
Loučení (lidová)	3/10
Josef Hora: Máchovské variace	4/10
Vladimír Holan: Rudoarmějci	5/II. ob.
Štěpan Ščipačev: Břízka	5/16
Josef Hora: Kroky dětí	5/22
Jiří Havel: Květnové zastavení	5/22
František Halas: Agitka	5/22
Josef Kainar: Písníčka	5/22
Vlasta Dvořáčková: Dnes v zářijovém dni	5/23
František Hrubín: Zeleně	5/23
Karel Toman: Červen	6/19
Viktor Dyk: Ztracená illuse	8/19
Vladimír Holan: Odpověď Francii	9/20
František Halas: Při Kysuci	10/19
František Hrubín: Pozdrav z kraje	11/17
Jindřich Hořejší: Betlém	12/19

TIP PRO VÁS

Poznámka: V této rubrice komentovala Helena Šimková současnou produkci DILIA. Uvádíme seznam charakterizovaných titulů, u dramatizací v závorce jméno dramatizátora či adaptátora.

H. Hauser: Barbora	1/10
I. Bukovčan: Oprátka pro dva	1/10
J. Sypal: Jak děti zachránily svět	1/10
J. Jílek: O Šípkové Růžence	2/15
A. Nicolaj: Černí jako kanáři	2/15
J. Fricke: Druhá tvář	1/15
V. Katajev (Regal): Neděle na střeše	3/15
G. Feydeau (Kárl): Dámský krejčí	3/15
K. Poláček (Flíček): Muži v ofsidu	3/15
E. Labiche: Písek do očí	4/15
G. Nachucrisvilli: Pohádka při měsíčku	4/15
F. Karinthy: Sny na Gellértově hoře	5/20
F. Němec (Dvořáček): Vzpouza na Ovocném trhu	5/20
B. Němcová — K. J. Erben (Chmelář - Klatovská): Pohádky o Kubovi	5/20
I. Dvorcekij: Člověk odjinud	6/15
I. Bukovčan: Luigiho srdce	6/15
A. Arbuzov: Romance ve třech	6/15
A. Kornejčuk: Paměť lásky	7/19
R. Rolland (Taller): Drobný člověk z Clamency	7/19
B. Němcová (Lošťák): Sůl nad zlato	7/19
J. Delongová: Deníky dětí	7/19

V. Cach: O koho se hraje	9/14
J. Dietl: Muž na talíři	9/14
G. Maupassant (Čepelka): Salón paní Tellierové	9/14
A. Arbuzov: Naš milý starý dům	10/15
V. Rozov: Chlapci	10/15
D. Jandová: Čarodějny báli	10/15
A. Vampilov: Starší bratr	11/15
L. Žuchovickij: Přípitek Kolumbovi	11/15
J. Havlásek: Muzikantská Liduška	11/15
F. Kožík: Noci na Zvíkově	11/15
M. Veličov: Zastávka	12/19
B. Djacenko: O čertech a čertících	12/20
A. Salynskij: Marie	12/20

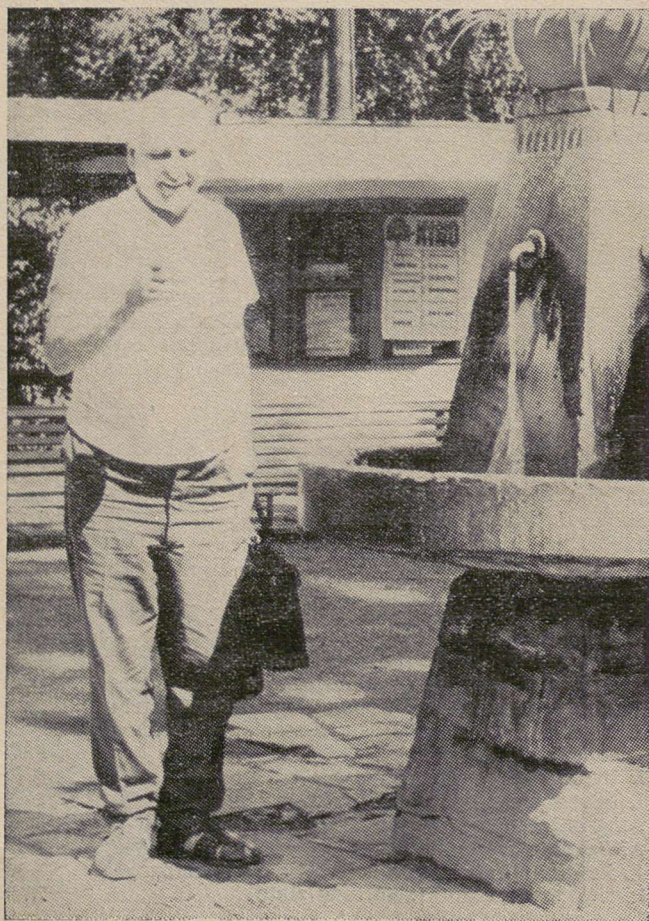
ZPRÁVY

Benešovské monology	3/7
Doplňky a změny jednacího řádu SČDO	2/8
Evidence dětských souborů	9/21
Jubileum Antonína Vorla	2/7
Kolik je ochotníků?	7/7
Košilka	3/5
Krakonoš čeká	10/17
Mikulášovická výzva	10/22
Národní umělec Zdeněk Otava vzpomíná	9/10
Programové prohlášení ÚV SČDO	3/1
Rakovnický Tyl jubluje	2/7
Řád soutěže na současnou divadelní hru pro ochotníky	5/20
Složení ústředních orgánů SČDO pro období 1972—74	3/2
Šestnácté Libochovice	9/9
Šubertova Dobruška 73	9/19

Vzdělávání a školení amatérských kádrů	9/1
Výsledky 43. JH	10/II. ob.
Zápis do slezské žuly	7/20
100 let ochotnického divadla v Brušperku	3/4
II. žlutické Divadelní léto	10/17
III. svazová konference SČDO	2/8
VI. Divadelní festival v Napajedlích	8/II. ob.
VI. Honzlův Humpolec	9/II. ob.

DĚJIŠTĚ VÝZNAMNĚJŠÍCH ZPRÁV

Bakov nad Jizerou	10/15
České Budějovice	1/7
Dobrovice	7/20
Frenštát pod Radhoštěm	1/15
Gottwaldov	10/17
Holubice	10/17
Hronov	4/21
Humpolec	8/10
Chabařovice	8/10
Chebsko	2/16, 7/20
Jaroměř	4/15
Karolinka	7/19
Kralupy nad Vltavou	7/10
Krnov	4/21
Libochovice	6/20
Luhačovice	7/10
Mýto	10/15
Němčice nad Hanou	6/20
Ostrava - Hrušov	4/15
Praha	4/15, 6/20
Prostějov	8/10
Přerov	2/16
Radonice	1/7
Rakovník	7/20
Rožďalovice	1/7
Slaný	8/10
Spišská Nová Ves	8/10
Spytihněv	7/18
Šumpersko	1/7
Táborsko	10/17
Vlachovo Březí	10/17
Volyně	6/20
Vracov	7/20

ČTENÁŘI, DOBRÝ ROK!

Naši milí věrní čtenáři, kteří pravidelně sledujete snahu redakce Amatérské scény být pravdivým zrcadlem vývoje našeho ochotnického divadla,

naši milí spolupracovníci, členové redakčního kruhu a dopisovatelé ze všech končin vlasti, kteří si alespoň občas lámete hlavu, jak svými znalostmi a zkušenostmi ukázat ostatním cestu dopředu,

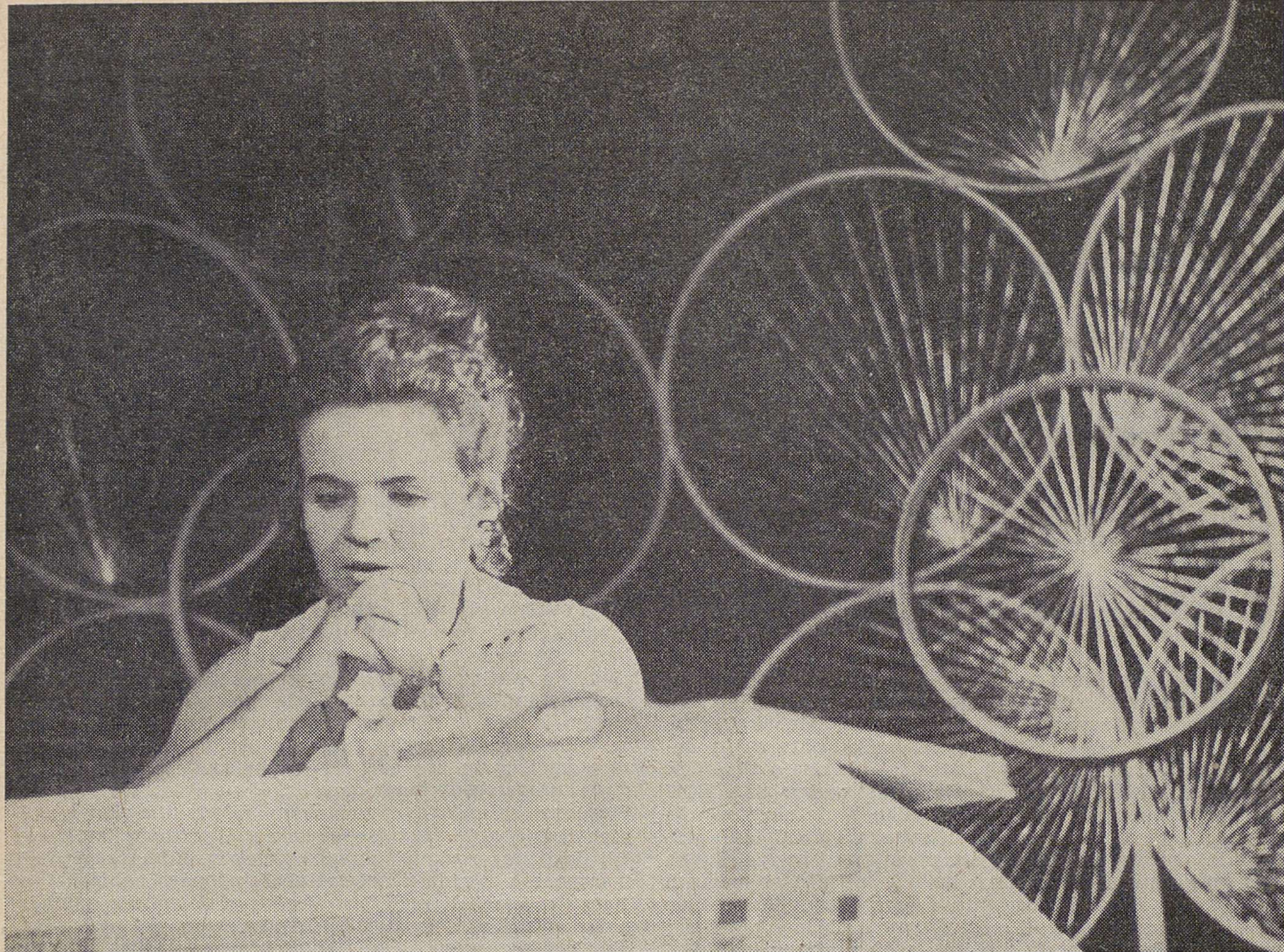
naši pomocníci v tiskárně, sazeči, metěři, vazači atd. atd., vážení poštáči v PNS,

redakce dovoluje si Vám potřást rukou na přelomu starého a nového roku, vyslovit svůj dík a naději, že se opět v novém roce sejdeme.

Naše televize má takový pěkný zvyk — novoroční přípitek. Když jsme hledali člověka, kterého všichni znáte, padla naše volba na Ládu Lhotu. Za nás všechny Vám všem přeje

**DO NOVÉHO ROKU HODNĚ ZDRAVÍ, TROCHU ŠTĚSTÍ
A STÁLOU LÁSKU K OCHOTNICKÉMU DIVADLU**

a připijí — samozřejmě populárním lektvarem z hronovských pramenů.

M. Videmanová v roli Věry z Edlisovy hry Červen, počátek léta

KULTURNÍ ZÁLEŽITOST CELONÁRODNÍHO VÝZNAMU

Od 15. do 21. 10. 1972 se uskutečnila ve Vysokém nad Jizerou III. národní přehlídka vesnických a zemědělských souborů. Na její závěr přednesl předseda poroty, Jiří Beneš, projev, který zde přetiskujeme.

Vážení přátelé, soudružky a soudruzí!

Vesnické a zemědělské divadelní soubory tvoří významnou součást našeho ochotnického hnutí, mají svoji výraznou specifiku, protože ve svých místech a často v jejich širokém okolí pomáhají vesnickým lidem kulturně žít a bývají i organizátory celého společensky-kulturního života obcí, střediskem nejaktivnějších kulturního života občanů. Kdo by mohl pochybovat o jejich společenském významu dnes, kdy vesničtí lidé sice žijí po materiální stránce velmi blahobytně, ale úroveň společenského života ledaskde zaostávají za nemalými kulturními tradicemi české vesnice minulosti. A přesto jsme po léta nedokázali ve společnosti, která si uvědomuje význam zájmové umělecké činnosti pro socialistického člověka, projevit o vesnické ochotnické soubory dost účinného zájmu, podpořit

oficiálními akcemi jejich společenskou prestiž. Až šťastná myšlenka národní soutěže vesnických a zemědělských divadelních souborů, vzniklá na půdě SČDO, učinila před třemi lety významnější průlom do této hráze mlčení a často podceňování vesnických ochotníků. Před rokem poprvé se uskutečnila jejich vrcholná národní přehlídka ve Vysokém nad Jizerou a nemohlo být zřejmě volby šťastnější. Úspěch měl takový ohlas, že v letošním ročníku soutěže byly ve všech krajích uskutečněny krajské přehlídky vesnických souborů. Vysoké se stalo pojmem, metou vesnických ochotníků, jejich Hronovem, snem, školou i oázou přátelství a láskyplných lidských vztahů.

Uzavírám-li jako předseda poroty letošní III. národní přehlídku stručnými odbornými posudky jednotlivých představení, jsem si dobře vědom, že kritický metr, jímž by se dalo změřit všechno to dobré a krásné, co jsme tady

J. Srpek v roli Gračeva z Edlisovy hry (soubor Velká Libeň)

prožili v podivuhodném týdnu, prošťřídávajícím paletu ba-
bího léta s něžným i tvrdým podzimem a prvním sněhem
zimy, že takový kritický metr neexistuje v arzenálu diva-
delní ani žádné jiné vědy. Přesto snad nebude neužitečné,
pohlédneme-li ještě jednou, ještě jednou naposled na
všechna představení a zdůvodníme udělení krásných cen,
jimiž představitelé socialistického státu ocenili to nejlepší,
co letos vesničtí ochotníci vytvořili. Porota, pracující ve
složením zasloužilý pracovník v kultuře dr. Zdeněk Dopita,
Josef Vavříčka, Miloš Honsa, dr. Zdeněk Kokta a Jiří Be-
neš, došla — velice stručně řečeno — k těmto závěrům:

Národní přehlídku zahájil divadelní soubor SZK ROH
Bystřice u Benešova ze Středočeského kraje složitou, ale
krásnou a moudrou hrou Fráni Šrámka MĚSÍC NAD ŘE-
KOU. Přivezl do Vysokého čisté představení bez falešných
tónů, představení provokující úvahy o užitečnosti návratů
k osobitému dramatickému dílu našeho národního umělce,
které je schopno souznít s dneškem. Problémy bystřické
inscenace hledala porota v oblasti scénografické (zejména
v půdorysu scény) a v hereckých možnostech — ne každý
člen kolektivu, sympaticky zaníceného pro Šrámkovo dílo,
byl schopen vyrovnat se s náročným požadavkem vnitřní
konfliktnosti obyčejných básnickových hrdinů tolik zda-
řile, jako Jaroslava Němcová v roli Slávky Hlubinové.
V celkovém dojmu svou kultivovaností rozhodně nadprů-
měrná inscenace byla šťastným startem a rozhodným
úspěchem přehlídky.

Divadelní studio OB Dobkovice ze Severočeského kraje
prokázalo na naší přehlídce, že starší konverzační veselo-
hra francouzského komediografa Clauda André Pugeta
BLÁHOVÝ ČAS může být cennou součástí současného
ochotnického repertoáru. Josef Doležal dopustil se sice ně-
kterých prohrěšků proti výborně napsanému konverzační-
mu dialogu textu, ale nápaditostí při vedení mladých
herců, citem pro dynamický temporytmus a nenásilný
humor odvedl jednu z nejlepších režíř festivalu. Výprava
nebyla, žel, stejně hodnotnou složkou jevištního celku.
Zato herecké výkony porota hodnotila jako vyrovnané, se
společným smyslem pro lyrickou komediálnost hry. Nejsou
ještě všechny dost zkušené (jevištní mluval), ale jsou
v nejednom případě, zvláště Anděla Gottsmannová v roli
Pernety, pozoruhodně talentované. Vnitřní radost, s níž
mladí hráli, přenesla se do hlediště, nakazila diváky zdra-
vou úsměvností, dala jim dobrou pohodu i víru v ochot-
nické mládí.

Ve snaze seznámit vesnického diváka s brilantní kome-
dií světové literatury i vyzkoušet si vlastní síly uvedl diva-
delní soubor TJ Sokol Bystré u Poličky z Východočeského
kraje PYGMALION G. B. Shawa. Porota ocenila přímo ob-
divuhodnou práci, s níž byla inscenace dovedena do tvaru,
schopného vyvolat ohlas u publika, položila však otázku,

zda dosažený výsledek je úměrný vynaložené námaze.
Inscenaci totiž přes nepochybný talent Romany Nováčekové
v roli Lízy i některých dalších představitelů chybělo sati-
rické vyostření, typická shawovská ironie i duchaplné
jiskření dialogů — a bez splnění těchto náročných poža-
davek může inscenace sdělit toliko vnější dějovou linii
hry, jak ostatně bývá pravidlem u většiny ochotnických
pokusů o tak náročná díla klasické světové dramatiky.
Festivalová inscenace Pygmaliona tak znovu připomenula
výběr hry jako základní problém vesnických divadelních
souborů.

Vcelku radostným úspěchem skončilo vystoupení diva-
delního souboru OB a ZK ROH Skláren Karolinka ze Seve-
romoravského kraje, který na přehlídku přivezl inscenaci
komedie Ludwiga Holberga JEPPE Z VRŠKU v Pleskotově
úpravě, vnášející do předlohy prvky studentské taškařice,
avšak dávající přitom dostatečný prostor pro vyznění
lásky Jeppemu — překrásné svobodumilovné lidové posta-
vě světové dramatiky. Na nápadité, ne však zcela stylově
čisté scéně bylo vyznění festivalové inscenace určováno
zvláště dominujícím, plnokrevným výkonem Jana Orsága,
který v titulní roli vedle použití některých vnějškových
prvků (stereotypní intonace) prokázal nepochybný a pozo-
ruhodný talent. Představení, v němž sympaticky debuto-
vala řada mladých amatérů, postrádalo celistvější výstav-
bu: jako by se skládalo z jednotlivých čísel, tu vtipnějších,
tu méně zdařilých. Jeho celková úsměvná pohoda byla
však vděčně přijata diváky.

Neméně spokojeně přijali diváci detektivní komedii Ro-
berta Thomase PAST v provedení divadelního souboru
Jindřicha Mošny ZK ROH Kovosvit Holoubkov ze Západo-
českého kraje. V inscenaci byla na výši scénografická
složka s účelně členěným prostorem, zvláštního uznání
zaslouží postava Tresky, kterou s obdivuhodným tempera-
mentem i citem pro míru komiky této figurky zahrál re-
žisér představení Josef Čermák. Hana Adamcová v roli
Florence bezpečným technickým zvládnutím konverzač-
ních požadavků výrazně převýšila své partnery, kteří tvo-
řili dosti nevyrovnaný herecký kolektiv. Přímochaře prostá
inscenace postrádala originálnější nápady, nabízející se
finesy a jemnější polotóny. Vcelku však splnila základní
požadavky žánru jevištní detektivky, který má své — byť
okrajové — oprávnění v ochotnickém repertoáru.

Určité zklamání přineslo představení souboru Havlíček
OB Kunžak z Jihočeského kraje, pohádka Bedřicha Zelenky
HONZA V PEKLE. Rozhodně nás nezklamali mladí lidé
z tohoto souboru, kteří pod nezkušeným vedením hráli
s chutí a osobním půvabem, i když se dopouštěli řady zná-
mých začátečnických chyb. Nelíbila se nám však Zelen-
kova hra, neuměle sešíváná adaptace adaptací národních
pohádek, napsaná nepěkným jazykem a s malým vkusem.
Mladí z Kunžaku dělají teprve první krůčky na dlouhé
cestě za dobrým ochotnickým divadlem. Na této cestě je
Zelenkův text špatným směrníkem i vysvědčením pro ty,
kdož jej uznali zralým pro celokrajovou reprezentaci.
Dluh dětským divákům ve Vysokém nad Jizerou zůstává
na kontě národní přehlídky i pro příští rok.

Přínos Divadla mladých TJ Vysoká Libeň ze Středočes-
kého kraje je dokonce několikerý. Přivezlo hru Julia Edlise
ČERVEN, POČÁTEK LÉTA, jednu z her nové vlny mladé
sovětské dramatiky, která nemiluje fráze a přestala věřit
účinku vnějšího heroického pathosu na diváka. Zato se
pokouší o neidealizovaný obraz sovětských lidí hledačících
štěstí v podmínkách doby, která jim je může dát. Přínos
Vysokolibeňských je v tvůrčím divadelním přístupu ke
hře, který charakterizuje jak práci režiséra Vladimíra
Dědka (výstavba dialogů, mizáncény), tak scénografa
Josefa Videmana, autora dramatické scény plné fantazie
a fantazií diváků provokující. Byl také výborným předsta-
vitelem Míti — lidsky nejpřitažlivější postavy Edlisovy
hry. Přes díčí nedostatky zvláště v herecké práci znovu
dokázalo Divadlo mladých, nekorunovaný vítěz obou před-
cházejících ročníků soutěže, že i na malé vesnici se dá
dělat ochotnické divadlo na vyšší úrovni než v leckterém
velkém městě.

Je pro náš letošní festival přímo symbolické, že i na posledním představení patřila prkna, která znamenají svět, převážně mládeži. Divadelní soubor mladých OB Némčice nad Hanou z Jihomoravského kraje uvedl jevištní adaptaci novely Jana Otčenáška ROMEO, JULIE A TMA, která do nejnovějších dějin české literatury přinesla nový úhel pohledu na společensky závažné a velké téma. Porotě bylo velice sympatické prokázat nadšení mladých lidí pro toto dílo i pro divadlo vůbec. Byl to ovšem pokus o jevištní ztvárnění prózy, který je vždycky nesmírně obtížný, zejména když jsou mladí nuceni hrát i staré charaktery a nemají ještě dostatek životních ani divadelních zkušeností, aby se mohli s nároky textu vyrovnat na umělecké úrovni. Nejlépe se pochopitelně dařilo oběma titulním představitelům, zvláště talentované Evě Pichové v roli Ester. Ve všech dalších rolích nutně vznikaly nemalé problémy. Za této situace se režisérovi sotva mohlo úspěšněji podařit postihnout atmosféru jednotlivých obrazů dramatizace, napětí dialogů a situací, výstavbu a gradaci celku a splnit další požadavky, které divadlo na inscenátora neúprosně klade. Škoda, že nepřišli tito sympatičtí mladí lidé na nápad vyjádřit svůj pěkný vztah k Otčenáškovu dílu méně náročnou formou jevištního pásma.

Naše porota řešila v každodenních bohatě navštěvovaných seminářích, ale také v přednáškách, besedách a konzultacích celý komplex odborných otázek, např. herecké problémy mladé generace, která tak výrazně nastupuje do ochotnického divadelnictví, otázky vnitřní herecké techniky a realistického herectví vůbec, význam fantazie pro divadelní práci, otázky režijního řemesla i moderní scénografie — a zejména stále základní otázku dramaturgie ochotnických souborů v divadle, chápaném jako umělecký obraz současného světa i jako výraz touhy ochotníků prožít v tomto světě ne jeden, ale desítky lidských životů. Čas vyvodit obecnější poznatky z těchto užitečných setkání teprve dozraje...

Bystrický Měsíc nad řekou ve fotografii P. Štolla

Nahoře Štollův záběr z polské inscenace Pasáček vepřů

BABÍ LÉTO VE VYSOKÉM NAD JIZEROU

OB Němčice nad Hanou: Romeo, Julie a tma

Soutěž vesnických a zemědělských souborů si již získala pevné místo v řadě kulturně divadelních akcí v ČR. Letošní národní přehlídka ukázala, že okresy a kraje začínají věnovat pozornost tomuto typu souborů, že se usku- tečňují okresní a krajské přehlídky, že roste náročnost i odpovědnost při vý- běru souborů. To vše bylo patrné ve Vysokém v slušné úrovni jednotlivých inscenací. Celá soutěž včetně národní přehlídky sbírá materiál a problémy, před kterými naše ochotnické divadlo na vesnici stojí. Jsou to specifické otázky organizační, zřizovatelské, dra- maturgické i jevištní inscenační, které bude nutno postupně odpovídat a řešit.

Národní přehlídka našla svůj domov ve Vysokém, kde má už své diváky i své přátele. Do Vysokého se začínají sjíždět ochotníci a rodí se nová tra- dice, jejíž tvář můžeme výrazně ovliv- nit podle svých představ. Má předsta- va je taková, aby došlo ke spojení di- vadla, společenské zábavy s poznáva- ním nevšední přírody, spolu s netra- dičními, zábavnými, ale o nic méně od- povědnými besedami o divadle, jeho záhadách, kouzlech, fantazii, mrav- nosti i kráse. Mělo by se každopádně zabránit koženosti, nedůvěře, formál-

nosti a napětí mezi těmi, kteří ochot- nické divadlo dělají, a těmi, kteří jim mají být zrcadlem poznání.

Snad i v tomto směru byl letos uči- něn zdárný krok. Předpokládám, že dostavěná sokolovna dá i jisté mož- nosti prostorové a že výběr porotců umožní, aby se rozpravy o divadle sta- ly zábavnými, aby byly školou fanta- zie, nápadů a radosti, stejně jako by tomu mělo být při přípravě inscenace.

Tento výborný pocit jsem letos ně- kolikrát ve Vysokém měl, jednak v hle- dišti divadla, jednak v noci na Větrově, ale i dopoledne na besedách, a toho si nesmírně vážím.

Znovu se ukázalo, že hledání a pro- myšlená odpovědnost v této oblasti je základním problémem platícím obecně pro ochotnické divadlo, pro vesnické a zemědělské soubory pak zvláště. Ne- chci zde rozvádět věci již mnohokrát napsané (v Amatérské scéně č. 12 ro- čník 1971 na str. 14 je v pramenech vzdělávání ochotnických divadelníků seznam devíti velmi elementárních a podnětných prací k těmto otázkám, doporučuji k pozornosti), nicméně sa- motné inscenační výsledky III. národní přehlídky ve Vysokém jasně ukazují podíl kritické dramaturgie na výsled-

ku divadelní práce. Kde pochopili spe- cifiku ochotnické dramaturgie, omeze- nost i jedinečnost vlastních sil, kde pracovali s textem v jeho intencích a v souladu s dramaturgickými pra- vidly, tam to bylo znát na jevišti: sou- bor z Bystřice u Benešova (Fr. Šrámek: Měsíc nad řekou); Dobkovice (C. A. Puget: Bláhový čas); Vysoká Libeň (J. Edlis: Červen, počátek léta).

Kde ať z jakýchkoli důvodů došlo k přecenění sil, k výběru, který pře- růstá možnosti zvládnutí díla, kde mu- selo být zjednodušováno nad přijatel- nou míru, tam pak nadšení, množství a intenzita úsilí i práce není úměrná inscenačnímu výsledku. Tak například v inscenaci souboru z Bystrého u Po- ličky (G. B. Shaw: Pygmalion) se ob- jeví talentovaný výkon Romany Nováč- kové v roli Lízy, ale inscenátoři sdělí v podstatě jen vnější dějovou linii hry a to je bohužel málo. Poněkud v lepší pozici byl soubor z Karolinky (L. Hol- berg: Jeppe z vršku), který měl velmi dobrého Jana Orsága v titulní roli, pro- tože hra stojí a padá s touto jedinou postavou. Na druhé straně však vzdá- lenost mezi ním a ostatními byla pří- liš vysoká a přitom soubor má dosta- tek mladých lidí, kteří by patrně na

jiných, přístupnějších úkolech mohli být znamenití.

Jakýsi mezičlánek tvoří inscenace detektivky souboru z Holoubkova (R. Thomas: Past). Inscenace sdělila zápletku, tedy splnila, co je od divadelní detektivky očekáváno. Nicméně herci se necítili v tomto žánru dobře a bylo to znát. Inscenace detektivek přináší pro inscenátory řadu těžkostí, protože na rozdíl od běžné dramatické literatury, kde základem je konflikt jednajících postav vzhledem k jejich charakteru (jednání je motivováno charakterem jednajícího a charakter se projevuje v samotném jeho jednání), v detektivce obvykle chybí tento dramatický konflikt a autor jednotlivými přesně stanovenými figurami disponuje, aby úloha daná zápletkou (záhadou) byla v závěru vyřešena. Znamená to na jedné straně úzkostlivě přesné vybudování reálií scény, prostředí a atmosféry, na druhé straně vytvoření přesných figur bez psychologické drobnokresby, pathosu a obvykle bez citové angažovanosti, které navíc ovládají konverzační dialog. Jde o vysokou míru stylizace jednajících postav, což klade náročné požadavky na hereckou techniku, jíž obvykle nedisponujeme. To vše má být upozorněním žánru, nikoliv požadavkem na jeho vyloučení z ochotnického repertoáru.

Zvláštní kapitolu pak tvoří dramaturgické omyly. Oběti omylu se letos staly vysoce děti, protože soubor z Kunžaku (B. Zelenka: Honza v pekle) si vybral problematickou hru, která navíc neodpovídala mentalitě mladých členů souboru. Hra, která míchá pohádkové náměty, levně aktualizuje až po tu „čertí republiku“, není dramaturgickým typem vhodným pro mladé, půvabné a nadané, byť začínající ochotníky. V tomto případě měl Kunžackým někdo odborně pomoci.

Problémem je i dramatizace znamenité a tematicky závažné novely J. Otčenáška Romeo, Julie a tma (soubor z Němčic na Hané). Měli bychom si uvědomit, že dramatizace jiných literárních žánrů (povídka, novela, román atd.) je vždy otázkou. Je známo, že dobrých dramatizací je málo, a konečně že jen někteří autoři vzhledem k vnitřním znakům své tvorby se dobře dramatizují. Jsem přesvědčen, že sympatický soubor by uspěl daleko výrazněji s výslovně dramatickým textem, který by mladým ochotníkům pomáhal. Vzpomínkou zůstane neobyčejně pěkná postava Ester (Eva Pichová).

Z osmi představení bylo pět, v nichž výrazně převládli mladí lidé na jevišti vysokého divadla. Měli bychom tento zájem mládeže udržet a podpořit. Jsem přesvědčen, že se to může docílit jen tím, když budeme divadlo vidět mladýma očima a dáme divadelní práci všechno to, co je znakem mládí. Znovu opakují: radost, fantazii a zábavu. Po svých zkušenostech z Klubu mladých na Hronově se nad tím stále častěji zamýšlím. Přesvědčil jsem se, že

E. Pichová v roli Ester z dramatizované Otčenáškovy novely

v mladém člověku je takové bohatství nápadů, takový zdroj fantazie, takové množství pohybového, slovního, hudebního i mimického nadání, že je nezbytné najít metody, jak uvolnit tyto schopnosti a uvolněné je pak vést ke koncipovanému jevištnímu tvaru. Viděli jsme to i letos ve Vysokém. Kde byl zmíněný pramen otevřen, valilo se kouzlo i radost z jeviště (ať už v divadle Krakonoš, nebo na improvizovaném pódiu na Větrově). Příkladem práce s mladými byla režie Josefa Doležala v inscenaci Bláhového času. Nelze zde podrobně rozepisovat scénu po scéně, nápady, aranžmá, pohyb herců, jejich smysl pro tempo a rytmus, jejich cit pro veselí a humor a na druhé straně pro nesentimentální pojetí lyrických pasáží. Totéž platí o divadelním tvaru Edlisy hry Červen, počátek léta. Dramatická výprava, která vyvrací

všechny stereotypně se opakující nářky nad možnostmi amatérů. Ukázka vtipu, funkčnosti, estetické působivosti a provokace divákovy fantazie. A znovu otevřený pramen invence a nápadů jednotlivých mizáns scén. Divák podvědomě tuší další nabízející se možnosti.

Mladý člověk má v našem úspěšném a možnostmi oplývající světě řadu příležitostí. Dejme mu ji v ochotnickém divadle k prospěchu jeho samotného, společnosti i amatérského divadla. Nešlo by spojit síly těch, kteří už mají nějaké zkušenosti, a vytvořit ve Vysokém alespoň na jeden týden v roce středisko divadelní zábavy, fantazie a hry? Bylo by to jen po právu městu, o jehož divadelní fantazii mluví historie sto osmdesáti šesti ochotnických divadelních sezón.

„Nikdy nepochopíme žádný styl, nepronikneme-li do podstaty tvůrčí metody,“ píše Vladimír Dněprov v knize *Problémy realismu*. Vzpomněl jsem si na tuto větu v diskusích na loňské listopadové divadelní přehlídce angažované tvorby v Ostravě.

Z řady představení nesporně vynikala Dudkova inscenace Gorkého *Barbarů*. Má velmi dobrý divácký ohlas i na pražské scéně. V Ostravě — jistě i díky popularitě mnohých herců, kteří v inscenaci účinkují — tleskalo obecenstvo snad víc než dvacet minut. Debatoval jsem o tomto představení např. s bulharskou delegací. Rosica Nenčeva, dramaturgyně Armádního divadla v Sofii, měla k představení — byť uznávala jeho celkovou kvalitu — především celou řadu koncepčních výhrad. A naopak, Dimitr Paunev, pracovník bulharského divadelního svazu, přijímal inscenaci — přes některé drobnosti — vysoce příznivě. Zmiňuji se o tom nikoli proto, že bych chtěl svým názorem ozřejmit, kdo má podle mého soudu v tomto sporu pravdu. O to myslím vůbec nejde. Naznačuji jen, že bylo letos přinejmenším jedno představení — a ono nebylo jen jedno — které svrchovaně nutilo k výměně názorů.

Pochopit styl, předpokládá proniknout do metody, říká Dněprov. Dudkovo představení má styl. Metodou tohoto stylu je, zjednodušeně řečeno, princip montáže. Gorkij psal tuto hru ještě silně pod vlivem Čechova, přitom uprostřed bojů proti carskému samoděržaví. Bylo to v roce 1906, kdy byl rovněž poslán do vyhnanství. Vliv vrstevnaté čechovské dramatiky je na inscenaci patrný. Můžeme v mno-

A. Kocúriková (SND Bratislava) v roli Máši z Vampilovovy hry *Červnová loučení*

hém s Dudkem polemizovat, nesouhlasit, vytýkat mu nepřilíš dobrý posun v některých postavách, ale nemůžeme mu upřít, že pochopil Gorkého text komplexně, jako celek, jako výraz dramatikova stanoviska k starému a novému Rusku. Engels, když rozvíjel své pojetí budoucího dramatu, vytýčil známou tezi, aby se pro „myšlenkový obsah nezapomínalo na realistické zpodobnění, pro Schillera na Shakespeara.“ Jinými slovy, aby idea byla realizována plasticky, aby nevedla k abstrakci a nudnému samoúčelu. Dudek pochopitelně mohl ukázat svět rodící se buržoazie — o jejímž omezeném pokrokovém významu psal i Lenin — tedy svět „barbarů“ a svět těch druhých, svět starého Ruska, z něhož vidíme na jevišti kupříkladu Redozubova nebo Monachova. Jenže správně pochopil, že *oba* tyto světy nejsou nadějí nového Ruska. Proto rozkrýval jádro hry spíše do hloubky než do šířky. Šlo mu spíš o zachycení jednotlivých charakterů než o postižení vnějšího syžetu (děje) hry.

Kdyby vzal tuto hru na jeviště méně zkušený režisér, rozehrál by osobní příběhy postav, s důrazem na vývoj příběhu a sociální zařazení. Dudek vsunul politikum hry a sociální vidění postav přímo do charakterů. Znamý sovětský režisér J. Zachava kdysi moudře napsal: „U dobrého dramatika, který je zároveň velkým a hlubokým umělcem, je intrika vždycky jen prostředkem, jen způsobem jak získat diváka...“

Velký znalec díla Maxima Gorkého Josif Juzovskij k tomu dodává (*Dramatika Gorkého*), že M. Gorkij „nechce, aby diváka vzrušovala především otázka; co bude dál. Chce, aby ho vzrušovala otázka, v čem je podstata toho, co *vidí*...“ Nechce, aby divák zajímal, *kam* směřuje děj. Chce, aby ho zajímala odpověď na otázku, *odkud* děj pramení, kde jsou jeho *kořeny*, jeho vnitřní *příčiny*.“

A tady jsme shodně u režijní metody vinohradské inscenace Gorkého *Barbarů*. Příběh se nerozvíjí *lineárně*, ale *vertikálně*, nikoli od situace k situaci, od dějového momentu k dalšímu dějovému momentu, ale od podtextu každé repliky k její souvztažnosti s celkovým postojem postavy.

Až sem to vypadá, že jde o neuvěřitelně komplikovanou a snad i dokonce nudnou inscenaci. Podařilo-li se mi tenthle dojem vyvolat, pak je to úplně falešné. Naopak, Gorkij je tu viděn — jako málokdy — s vtipem, humorem a nadávkou. Není to zlehčování — i když někde působí vtip „dělaně“ — ale naopak, invence humoru jako součást režijní metody. Jsou nám vlastně všichni ti barbari, ať se jmenují Redozubovové nebo Čerkunové, směšní. Inženýři, kteří vtrhnou do města, aby stavěli železnici a tím vymahnili Rusko ze zaostalosti, jsou směšní. Stavějí železnice, po kterých není kam jet. Napřed je třeba osvobodit člověka a teprve pak mu dát železnici! Jedno bez druhého nejde. Stojí-li starosta města Redozubov proti inženýrům, smějeme se zcela právem jeho zaostalosti. A jestliže si myslí mladý sebevědomý inženýr Čerkun, že jeho železnice spasí staré Rusko, je nám neméně směšný. Pravda je ve stanovisku proletariátu, který o několik let po vzniku této hry zažehl pochodeň revoluce.

Na této inscenaci jsem si znovu ověřil, jak významný je Gorkij dramatik. To na jedné straně. A na druhé, jak mu škodíme, hrajeme-li někdy jen „schillerovské“ postoje jeho postav. Gorkij viděl dál než Čechov. Ale téměř ve všech svých hrách stavěl do popředí *zápas* o revoluční myšlenku, nikoli výsledek. Jeho Bulyčovové něco tuší z nového světa, tak jako postavy Čechovovy, ale nenalézají ještě cestu. Ty dvě tři naprosto revolučně cítící postavy v Gorkého hrách se musí tvrdě protloukat světem „barbarů“, fantastů a buržoazních mesiášů. Gorkého cesta k revoluci je cesta úsilí, nikoli jednoznačných výsledků.

Vezměme si jen jednu postavu hry — Naděždu Monachovou. Učinit z ní čisté stvoření, které nechtěně zapadá

do bahna dřevěného Ruska, by znamenalo přechíst hru nedůsledně. Juzovskij skvěle popisuje několik koncepcí této postavy. V Malém divadle hráli např. Monachovovou jako madame Bovaryovou, jíž se měšťácká próza malého města zhnusila. Jiná herečka hrála tuto postavu jako posedlou temnou erotickou vášní a předváděla drama neukojené ženské touhy. Třetí — jak uvádí autor — vytvořila hloupou a strojenou provinční dámičku. A přitom si všimněme Gorkého poznámek v závorkách, většina z nich dává za pravdu právě Dudkově koncepci. Když Bogajevská říká Monachovové, že sama sebe staví do „směšné situace“, Monachovová podle autora „klidně“ odpoví: „Nevadí... Každý je chytrý po svém...“ Monachovová se nikomu a ničemu nepřizpůsobuje a říká *vážně*, jak to často požaduje v závorkovém textu Gorkij, směšná až šokující slova. Ostatním z nich stydne úsměv na rtech.

Spolu s Juzovským a Dudkem se přikláním ke koncepci Monachovové, jak ji hraje podle mého soudu výborně Jana Štěpánková. Nepatří do světa „barbarů“, ale žije v omylu. Ve velkém omylu, že se zamilovala do hrdiny (Čerkuna — Petr Haničinec). Jenže Čerkun je snad fanfarón, ale v jádru takový slaboch, jako jeho posměvačný přítel Cyganov (Miloš Kopecký). Cyganov je fláma, Čerkun nafouka-

ný zoufalec, který staví železnici, ale žije prázdným, hloupým životem. Monachovová Jany Štěpánkové hledá *hrdinu*, ale najde *milence*, a to ještě na chvíli. Proto odejde ze světa vlastní rukou. A Čerkun si oddechne, protože neměl dost síly, aby ji miloval velkou láskou. Ta mlčenlivá, zamyšlená kultivovaná paní ve fialovém závojk, to je další postava, na níž Gorkij ukazuje, že *sny* ještě zdaleka nejsou *činy*. A milenci nejsou vždy totožní s hrdiny. Hrdinou je v dějinách proletariát.

Vinohradská inscenace jde mnohde *proti* Gorkému, ve jménu Gorkého. Posouvá významy a mění intonaci replik, zceluje dialogy a vrství a kumuluje je, řadí a nechává rozestát... To všechno proto, aby divák pochopil, že v této hře nejde jen o to, že někdy někdy přijeli nějakí inženýři, aby postavili železnici a že se setkali s místním obyvatelstvem, dobrým i špatným. Ale abychom hlouběji pronikli do *složitosti* krásných autorových postav. Neboť všechny postavy mají své hluboké dramatické zázemí.

Ales Fuchs

RYBOLOV VE VYSOKÉM

Přijel jsem do Vysokého nad Jizerou kvůli divadlu a místo toho jsem si připadal jak při výlovu ryb. Z krkonošského podhůří se staly širné lovné vody rybníčné, říční i potoční.

Byli zde i odborníci. Věna Cink uděloval porady, byl jmenován odborným poradcem poroty ve věcech chovu ryb, rybolovné techniky, čistoty vod a zvláštní disciplíny, objevené Josefem Vavříčkou a nazvané rybářská psychologie. Dokonce pan dr. Dopita si zaplnil blok poznámkami o významu rybářství pro techniku dramatu a o vlivu rybářství na vývoj světového divadla. Poněkud stranou těchto podnětných objevů zůstali zcela nepochopitelně někteří členové poroty (Beneš, Vavříčka — až na zmíněnou psychologii), kteří stále se tvrdohlavě praceli k otázkám odborným, jako kdyby herectví a režie bylo to nejdůležitější v divadle. Miloš Honsa kolísal, ale budil mu připsáno k dobru, že ve volných chvílích studoval Šimkovu knihu *Sportovní rybářství*,

aby mohl posoudit správnost a účelnost rekvizit (rybářské nářadí) v Edlisonově hře Červen, počátek léta.

Plně se tematikou angažoval dr. Kokta, který pochopil tento objev a rozpracoval ho do některých podnětných detailů. Například motiv rybáře v Měsíci nad řekou, vodní pých Jappeho z vršku, postava Tresky a vliv jím vyliité láhve vína do pstruhového potoku na znečištění pstruhových vod. V kulóarech vznikl i popěvek:

Z úst paní Koktové vzešla ta věta;
„Poslyšte přátelé, je konec světa.
Manžel se vrátil se štěstím v lici,
vždyť chytil candáta na kukuřici!“

A tak se z ochotníků stali ochotní rybáři: lovilo se na jevišti, lovilo se v noci na Větrově, ba i v širším vysokém okolí. Jen úlovky se různily. Dobré divadlo bylo uloveno jen občas, zato zábavy se po večerech ulovilo dost. Soubory ulovily potlesk i ceny a porota pilně lovila v inscenacích a úlovků měla také dostatek.

Jako maják stál proti moři rybařiny Josef Doležal a vehementně se domáhal zařazení aviatiky jako nového pohledu na divadlo. Snad někdy přistě, Pepiku. jan.

● Známý českobudějovický režisér Václav Mácha nastudoval u příležitosti své čtyřicetileté ochotnické práce s kolektivem souboru J. K. Tyla — ZV ROH JČE Štechovo Třetí zvonění.

● Divadelní soubor Melantrich — ZV ROH Strojbal Rožďalovice oslavil slavnostní schůzi a inscenaci Tylových Palíčových dcery své sté výročí založení.

● Ze Zpravodaje, vydávaného Okresním kulturním střediskem v Šumperku, se dovidáme o nástupu celé řady mladých ochotnických souborů. Tak v odborném

učilišti ČSAO v Zábřehu studují Makarenka — Stehlíka Začínáme žít, soubor SZK NHKG v Zábřehu inscenuje Čechovova Medvěda a aktovku J. Wasylkowského Horký den, v Jeseníku připravují Rozovovu Šťastnou cestu, v Temenici (soubor Reflektor) Klicperovu Potopu světa, soubor Radost ze Šumperka pohádka Zd. Horynové Zkoušky čerta Belínka. Jde vesměs o začínající soubory mladých lidí.

● Na programu II. radonického divadelního podzimu — přehlídce souborů okresu Chomutov, uskutečněné v listo-

padu a prosinci v rámci oslav 55. výročí VRSR, byla tato představení: Mlejnek, Poškolácký kabaret (Maska ZDŠ Radonice), Volodin, Pět večerů (KD Klášterec nad Ohří), Schulze, Čertovy zlaté vlasy (Čapek Chomutov), Thomas, Osm žen (KD Kadaň), Novák—Oubram, Strašidlo Bublifuk (Jirásek Vejprty), Gogol, Ženitba (Jirásek Vejprty), Horynová, Zkoušky čerta Belínka (Čapek Chomutov), Klicpera, Hadrián z Římsů (St. statek Radonice), Tvarůžek, Lotras Bariburda (KD Kadaň) a Gorkij, Vassa Železnová (Malé divadlo Ústí n. L.).

ve škole Františka Štěpánka

Maryša je stále živou součástí ochotnického repertoáru. Snímek z inscenace jaroměřského souboru „Vrchlický“

poprvé

Navazující na nejlepší tradice tohoto časopisu, otiskneme v novém ročníku na několik pokračování ukázkou režisérské knihy známého pražského režiséra a divadelního pedagoga Františka Štěpánka. Volíme jeho vinohradskou inscenaci Maryši bratří Mrštíků nejen pro všeobecně oceněné kvality, ale také z důvodu čistě praktického — je to velmi známý text, který od doby svého vzniku dodnes prakticky nezmizel z ochotnického repertoáru. V dnešní první lekci zveřejňujeme vedle několika citátů z programu Divadla na Vinohradech studii posluchačky pražské DAMU. Studie je dobrým průvodcem po světě Štěpánkovy inscenace i pro toho čtenáře, který ji neměl možnost zhlédnout. Kdo však chce s námi chodit do školy, ať představení navštíví co nejdříve!

REDAKCE

František Štěpánek

Vinohradská Maryša

Postavy dramatu bratří Mrštíků jsou lidé pevně zakořenění ve svém prostředí moravské vesnice. Jsou spojeni jednou kulturou, výchovou a vzájemnými vztahy, kterými je vytvářena hierarchie vesnice. Tím je podmíněno i jejich jednání, podřízené dané normě této společnosti. Protipólem tohoto společenského jednání je individuální jednání a myšlení postav, spočívající v jejich charakteru a psychologii. A právě v tomto rozporu mezi společenským a individuálním spočívá podstata dramatu, dramatický zápas hrdinky. Její odpor k typickému podvolení se a při-

způsobení neměnného zvyku a její tragický pád, který má kořeny v jejím názoru na mravní čistotu, pramenícím právě z oné společenské normy, proti které se postavila. Společenská ideologie, náboženství, je v rozporu s jejím pojetím náboženství, které má být především lidské, ne přizpůsobené potřebě, jak si je vykládají její rodiče a společnost, založená na majetkových vztazích. Nechápe, jak mohou volat na pomoc Boha, aby ji donutili k něčemu tak nemravnému, jako je sňatek s Vávrou, ale jako Vávrova žena před Bohem nemůže od svého muže odejít, aniž by

BOŽENA MRŠTÍKOVÁ

... Výborným činoherním souborem Národního divadla v Praze byla „Maryša“ dne 9. května r. 1894 poprvé provedena s úspěchem, který přesvědčivě prokázal silnou účinnost a oprávněnost realistického podání života na jevišti. Přesto autoři nebyli se svým dílem plně spokojeni. Jejich uměleckému vkusu vadila především proměna ve čtvrtém jednání. Dodatečně ji odstranili. A začátkem r. 1909, kdy „Maryša“ v německém překladě spisovatele K. M. Lewetzowa byla k provozování přijata Raimundtheatrem ve Vídni, Vilém narychlo napsal nový pátý akt. Obsah tohoto pátého aktu je zakončen sebevraždou Maryšinou, spáchanou skokem s příkrého svahu do strže po velké scéně

ně mezi ní a Vávrou. Ale i proti tomu novému zpracování, zdůvodněnému stále se zesilující autokritikou, mělo jejich spisovatelské citění námitky. Po Vilémově smrti Alois pátý akt odstranil a zakončil drama zastřelením Vávry puškou, z níž nešťastnou náhodou vyjde smrtící rána.

(Z knihy „Mrštíkové“, 1942)

F. X. ŠALDA

... odtud předepsaná hra cepů, neustálá huďba, sněživá noc u melancholického lkavého jezu (proměna 4. jednání) v Maryši. Na lidi Mrštíkovy, právě smyslové a živočišné, tyto přírodní, ovzdušné a smyslové vlivy přímo pů-

sobí, zabarvují je, prosakují je. Vliv společenský, kulturní, vliv stádně sdruženosti je ovšem tužší a rozhodnější. Mrštíkoví lidé jsou jen funkce jistého organismu, celý jistého ústrojí. Za nimi stojí vždy vlastní herec: Příroda a Společnost. A tak, v tom smyslu je Maryša drama selské, drama oživených hrud, zavalitých, tuhých, urputně oživených, lačně k svým lánům přísátých těl. Jeho sedláci ani nedeklamují, ani nekoketují. Oni nejsou ani alegoricky hlubokomyslní, ani selankovitě prostí a jímaví. Oni jsou předem neurvalí, lační, hladoví a skoupí. Takový jest otec Maryšin Lízal, který obětuje dceru svojí lakotě, který ji prodá jako neživý, bezvolný předmět. Vlna společnosti, hromadného života stále zapla-

se vnitřně pošpinila. Jen smrt může zrušit manželský svazek, i když je uzavřený proti Bohu.

Společenská nutnost je nadřazena chtění člověka a člověk si vydobyde ve společnosti takové místo, do jaké míry je schopen přizpůsobit se. To vidíme na osudu ostatních žen v tomto dramatu. Stařenka se nepřizpůsobila a je doslovně usmýkána životem, Strouhalka se podvolila a přizpůsobila, ve zvyku našla zalíbení a má své postavení ve společnosti. Konečně je tu Lízalka, jejíž asimilační schopnost byla taková, že předčila i její možnosti a vedla k získání nadvlády. Vedle hlavní společnosti žije Horačka podle zákona lidskosti, ne společnosti.

Charakter Maryši je utvářen jejími individuálními vlastnostmi. Maryša je hrdá. Hrdý je i Lízal a Lízalka, ale jejich hrdost spočívá v jejich postavení, Maryšina v zachování mravní čistoty. Tvrdost Lízalů vede k získání postavení, Maryšina se projeví až tehdy, když jí bylo ublíženo a nesmiřitelně se obrací proti původcům. Maryšin vzdor není apriorní, ale spočívá ve schopnosti hodnotit činy z lidského hlediska a bránit se tomu, co lidskosti odporuje. Její vztahy k lidem jsou přirozené, ne pramenící ze společenského postavení. Lízalům jsou vlastní vztahy společenské, jímž přizpůsobují vztahy lidské. A protože dobro spočívá pro ně především v majetku (který znamená postavení), snaží se deceň toto dobro vnutit třeba násilím. Pro Maryšu toto dobro nemůže být dobrem, ale omezením její osobnosti. A v tomto omezení vytváří svůj svět, vyčleněný ze společnosti. Vzdaluje se společnosti, zůstává sama. Sňatek je jejím údělem, ne osudem. Aby se ho zbavila, musela by porušit Boží zákon, který jediný uznává a který ji současně do společnosti vřazuje.

Maryša je ústřední postavou dramatu, její příběh je osou dramatického děje. Jednání ostatních postav dává motivaci jednání Maryšinu, výklad postavy Maryši dává smysl celému dramatu. Možnost interpretace je velmi široká, což je dáno stylem dialogu, kdy hlasovým zabarvením nebo fyzickým jednáním může být smysl dialogu pozměněn, aniž by se změnil text. V samotné postavě Maryši je možnost položení důrazu na její vášnivost a nespoutanost a podtržení vůle k mstě na Vávrovi, aby vznikl portrét ženy-vražednice. Je možno podtrhnout citový vztah Maryši k Franckovi a odpor k Vávrovi, rozpor mezi láskou a povinností, potlačit vlivy společenské a vykládat Maryšu jako drama ženy mezi dvěma muži. Naopak podtržení všech typických společenských vztahů, především těch, které jsou reprezentovány morálkou založenou na penězích, podtržení třídních rozdílů mezi Franckem a světem Vávřů a Lízalů, zbavení Maryši její jedinečnosti (Maryša chce být poslušnou dcerou, věrnou ženou Vávry a platným členem své společnosti), jak tomu bylo v pojetí Honzlově, vedlo k tomu, že ústřední postavou se stal Francek jako představitel třídy, která nastolí lidštější řád.

V úpravě Štěpánkové se neprojevuje společenskost širokým záběrem vesnice, ale právě jen v postavách samých. Škrty davových scén v I. jednání, začátek V. jednání a zredukování počtu postav vede k soustředění na ústřední postavy hry. Ke zkomornění dramatu přispívá i stažení hry do interiéru. Štěpánek škrta detaily v promluvách, které pouze dotvářejí atmosféru venkovského života (v začátku řeči o koních, tatínku, co bude s tó turkyňo, atd.) a emotivní vsuvky, které rozbíjejí smysl kontextu promluvy. V hospodské scéně škrta popisy zevnějšku Maryši. Tento postup je dál doveden režii, která se nesoustřeďuje na realistický detail, ale především na vztahy postav, které jsou zdůrazněny mizancéou (postavení postav v rekrutské scéně, vztyčená hlava babičky mezi Maryšou a Strouhalkou ve II. jedn., rozestavení osob při odchodu Maryši do kostela, posazení babičky na truhlu, postavení Maryši a Francka v hospodě, otevření dveří Lízalovi ve IV. j.). Rozkrývá charaktery do maximální komplexnosti (Lízalka, stařenka), k jejich univerzálnosti, nejen v prostředí moravské vesnice. K univerzu poukazuje i scéna, prostorná, uzavřená bílým kruhovým horizontem, jen s nejnutnějšími kusy vybavení. Důležitou složkou, která dotváří kompozici představení, je složka zvuková, kterou jsou podtrženy dramatické momenty hry (rány víkem bedny, prádlem, odkládání skřínek, hudba při Maryšině prosbě, při setkání s Franckem).

Ve Štěpánkové úpravě neotvírá hru vesnice, ale Maryša. Maryša vchází na scénu ve svátečním kroji, vážná, uzavřená do sebe. Teprve při zvuku hudby zvedne hlavu, usměje se a rozběhne se k oknu. Jako její stín přichází Lízalka. Uvidí Maryšu u okna, dupne, Maryša se otočí. Po panovačném gestu Lízalky vidíme jen záblesk nesouhlasu v očích Maryši, pak vyplnění rozkazu. Hned touto scénou je navrženo téma hry. Lízalka jako protipól Maryši, jako vládkyně, Maryša, která se musí podřídí, i když nerada a vnitřně přesvědčena o nesprávnosti rozkazu. Lízalka se znovu ukáže jako ten, kdo rozhoduje, když v konfliktní situaci mezi Lízalem a Vávrou němě přejde scénu, aby usměrnila jednání Lízala. Rekruti se blíží, Maryša přeběhne scénu jako vítr s dychtivostí mladého děvčete. Vávra má čas zalíbně si ji prohlédnout. Maryša pro něj neznamená jen peníze, ale i lásku. Maryša se vrací, poháněna Lízalkou, stačí jen zaznamenat přítomnost Vávry. Vchází rekruti, Maryša, vážná, s voničkou v ruce vpadá do veselé písne svou tklivou melodií, provádí se vši vážností obřad loučení, jakoby se loučila ne se stárkem, ale s Franckem a svým bezstarostným mládím. Mezi rekruty se objeví Francek, Maryša se k němu vrhne, ale je tu zas Lízalka, která Maryšu oddělí a vystrká ven. Maryša se brání, zápasí a se vši rozhodností odmítne sňatek. Jen tak, na odchodu, zoufale mezi dveřmi.

(Pokračování)

vuje jeviště. Jsou to i její ryze hmotné projevy, které jím protékají. Život hromadný, vesnický, chórový — shromáždění i průvody — rozlévá se po jevišti. Charakterová formace, etická i kulturní, je vtěšinou dána právě tímto prostředím, jež určité osoby jen zhmotňují a zhušťují v sobě. Tak hned sama krize dramatu, sám střed jeho a vypjatý vrchol lámající se vlny je podmíněn tímto kulturním vlivem, poutem, kterým svázal rekyni: Maryša nechce odejít od muže, který ji ublíží, poněvadž má předsudek nerozloučenosti manželství — vlastní kultuře jejího prostředí. Tento předsudek je v ní chycen houževnatě celou silou výchovy, vlivu jejího okolí, jejího etického ovzduší. Motivuje jej sama sice nábožensky, — ale vpravdě

objektivně je položen kulturně a sociologicky.

(Z článku v *Rozhledech*, 1894)

JAN CÍSAŘ

... Uvedení Maryši v r. 1894 je přímo symbolické, protože tato hra jako by celý dosavadní vývoj realismu shrnovala a zároveň ukazovala i jeho další perspektivy. Maryša byla napsána už dříve a je nesporné, že mnohé rysy ji do první fáze realismu zařazují. Je přesně lokalizována na Slovácko — přímo do Diváků. Tuto lokalizaci dodržuje nejen písněmi, ale i dialektickými zvláštnostmi. Její řeč je hovorová a hra se nevyhýbá detailům ze slovácké vesnice. Příběh je jednoduchý, zpracovává jedi-

nou událost. V Maryše se však velkou měrou uplatňuje tvůrčív subjekt. Nebude nahodilé, že subjekt proniká ve hře, jejíž autor patřil k těm, kdo mu v první etapě realismu přiznávali největší úlohu. Maximum subjektu způsobuje především daleko větší zájem o vnitřní život postav. Charaktery jsou líčeny nejen v činech, ale i ve vnitřních krizích. Analýza se nedotýká jen vnějších příčin, ale i duševních zápasů. V žádné realistické hře z české vesnice se předtím neobjevil např. sedlák Lízalova typu, který dovede svou dceru litovat, dovede nad ní zaplakat, ale nakonec ji nelitostně žene k vraždě, protože kdyby jí chtěl pomoci, musel by dát něco ze svého majetku...

(Z knihy *Život jevišti*, 1962)

tip pro vás

Dvě hry z produkce DILIA, na které dnes chceme upozornit, mají jedno společné: zabývají se etikou člověka prožívajícího všechny převratné změny, které s sebou přinesla změna společenského zřízení, tedy člověka, který se nějakým způsobem vyrovnává se socialistickou skutečností a s novou morálkou.

První z titulů — **Barbara** — je z pera autora Německé demokratické republiky Haraldha Hausera, jehož Bílá krev nebo dětská hra Zajíček Doveda jsou našim ochotníkům dobře známy. Dala by se označit jako výrazně politické drama, v jehož podtitulu je napsáno: Tři životopisy o dvou dějstvích. Zcela symbolicky jsou všichni hrdinové členy jedné rodiny: muž, jeho dcera z prvního manželství a jeho druhá žena. Děj hry se zprvu rozvíjí za našich dnů. Žena, mladá inženýrka, pocituje najednou, že muž, významný odborník a vědec, jí upírá právo na vlastní práci, že zcela sobecky vidí jen sebe, své dlo a ji chápe pouze jako bytost, kterou vroucně miluje, jako matku svého malého syna. Titulní hrdinka se odhodlá, že tento na první pohled krásný a dokonalý, vším vybavený domov opustí, aby byla zase sama sebou. Její nevlastní dcera však připomene oběma manželům vše, co prožili v minulosti, a tak ve zpěvném ději poznáváme postavy v krizových momentech jejich občanského i osobního vývoje. Barbara vyšla jako pátý svazek edice Malá řada socialistických autorů, přeložil ji Jiří Stach (1 muž,

2 ženy, dekorace: pokoj).

Hra významného slovenského dramatika Ivana Bukovčana **Oprátka pro dva aneb Domáci šibenice** se dějově vrací do začátku padesátých let. Je to syrové a drsné drama o člověku, který se před možným trestem ukryl doma na půdě. Sám se uvěznil dříve, než vůbec byla vina shledána, utekl před životem, v němž už neměl být pánem ve svém obchodě. Strach a neschopnost vyrovnat se s reálnou skutečností, zbabělost z něho vytvořily parazita, tyfického z práce a nervů ženy, napůl šilence a hypochondra. Je to velice náročná hra se třemi složitými figurami, jejichž zjednodušený výklad by při inscenování mohl vést ke zkreslení obsahu a záměru hry. (Přeložil Karel Vondrášek, osoby: 2 muži, 1 žena, dekorace: půda.)

Třetím dnešním typem pro vás je hra, určená dětským souborům. Autora netřeba představovat, je jím Jaromír Sypal. Jeho novinka **Jak děti zachránily svět** má tentokrát tematiku velice dobře zapadající do našeho trojlístku doporučených titulů, her v pravém slova smyslu angažovaných pro dnešek. Sypalovi dětiští hrdinové svedou zápas — pohádkový zápas — s královskou mocí a jejím nástrojem, kouzelným polštářkem. Děti si tu hrají, ale učí se chápat některé myšlenky, vztahy a pojmy ze světa dospělých. Ve hře je vězána hudební příloha, jejíž autorkou je Květa Sypalová. (Osoby: 5 chlapců, 8 děvčat, dekorace náznaková.) hš

Ivan Bukovčan:

Oprátka pro dva aneb Domáci šibenice
Muž: Bylas ženou knihkupce! Byla jsi paní...! Nebo jsme se snad neměli dobře...? Po válce se všechno pěkně rozběhlo... ach, jaký já jsem měl plány!

Žena: A takhle to skončilo. — Na půdě!
Muž: A je to snad moje vina...!

Žena: Jedině tvoje! Zalézt za komín. To je všechno, co jsi dokázal.

Jaromír Sypal:

Jak děti zachránily svět

Honza: Když zničme kouzelnou moc polštářku, nebude pan král vládnout ani nám, ani světu a Kecínce vrátíme tatínka. (Vezme knihu.) Kecínka mi přinesla kouzelnou knihu baby Jagy, podle které se pan král řídil a tam na straně 1321 stojí psáno: [Čte z knihy] „Kouzelnou moc polštářku zničí jedině ten člověk, který vysloví přání něčeho dobrého. Přání nesmí ublížit jinému, nesmí být malé ani velké a člověk, který ho vysloví, nesmí vě...“ (Obrací se k ostatním) ... a dál to není k přečtení. Až zase tady: [Čte] „Po vyslovení takového přání zmizí navždy nejen kouzelná moc, ale i polštářek.“

Harald Hauser:

Barbara

Barbara: ... Ale pracuje sám. Já nežiju s ním, žiju vedle něho. Barbara je jeho nejvzácnější relikvie, zbožňovaná matka jeho syna. Předmět, o který pečujeme s největší láskou. Že mě dítě a ty dva roky, co nepracuju, pěkně zabrzdlily — to nevidí. Že jsem pořád ještě inženýr, strojař — to zapomněl. Že se chci podílet na jeho práci, rozumět jí — něco takového mu vůbec nepříjde na mysl.

NOSITELÉ ZLATÉHO TYLA

Jaroslav Skřivánek

započal svou divadelní činnost jako osmiletý chlapec ve školním souboru v Čakovicích, po přestěhování do Biliny hraje v souboru měšťanky, později v ochotnickém spolku Sokola.

Po vyučení se vrátil do Čakovic a zapojil se do práce v tamějším divadelním souboru. Za války byl totálně nasazen ve Vídni, kde se uplatnil v plné míře jako zkušený herec a režisér (režisoval zde hrý Voskovce a Wericha). Současně se pokoušel o vlastní tvorbu, i když tato práce byla za války nebezpečná a riskantní.

Koncem války působil na Slovensku a tam zopakoval úspěšný celý repertoár, nastudovaný ve Vídni. Po válce pomáhá založit divadelní soubor v Liběšicích na Litoměřicku, pracuje s ním a svými zkušenostmi je oporou a rádcem mnoha divadelních souborů v okolí. Po příchodu na Teplicko začal pracovat na dole A. Jirásek v Hostomicích, později v Chudeřicích, v současné době vede divadelní soubor při KaSS v Bilině.

V letošním roce slaví Jaroslav Skřivánek svoji „zlatou svatbu“ s ochotnickým divadlem. Již 50 let působí jako herec a režisér, je plnokrevným ochotníkem v tom nejlepším smyslu slova. Za těch 50 let vytvořil velkou řadu rolí a nastudoval velký počet titulů jak našich tak i zahraničních autorů. V posledních letech se zaměřil hlavně na práci s dětmi a pro děti. V jeho dnešním souboru je 20 mladých lidí, kterým je průměrně 16 let. Jeho práce není jenom v režii, pomáhá

všude, kde je třeba; jako osvětlovač, nápověda, garderobiér i maskér a pro „své“ děti v souboru je druhým tátou. Mimoto obětavě pracuje v odborné sekci pro divadlo při Okresním kulturním středisku v Teplicích.

Bronislav Křanovský

působí v amatérském divadle soustavně po dlouhou řadu let. Jeho první nahodilé styky s ochotnickým divadlem jsou spjaty s jeho profesionální činností již od mládí, avšak systematicky a organizovaně působí v Ostravě a Severomoravském kraji mezi divadelními amatéry od roku 1954. Jako kritik, člen porot v soutěžích městských, krajských, na národních přehlídkách a ústředních (některé ročníky Jiráskových Hronovů) a jako instruktor vybraných souborů a lektor na různých stupních divadelního školení pracuje od té doby nepřetržitě a v posledním čase navíc působí jako hostující režisér — instruktor.

Navíc B. Křanovský působí jako člen krajského poradního sboru pro divadlo u Severomoravského krajského národního výboru a je předsedou Městské rady zájmové umělecké činnosti v Ostravě, kde amatérské divadlo tvoří významnou složku místní kultury a ve svých výsledcích se prosazuje celostátně i v zahraničních stykách. B. Křanovský je aktivním činitelem v oblasti kulturních styků družebních měst Ostrava—Volgograd.

Co nám přišou děčka

MILÍ KAPLIČÁCI,

děkujeme za zasluku povídek, které jste nám do redakce poslali. Povídka o výpravě k babičce nám silně připomínala povídky Šimka a Grossmana, bokem jsme také odložili několik receptů, a to na vesmírný guláš a jiné „všehochutě“, vhodných spíše pro kuchařské knihy, i poněkud vzdálený problém o obyvatelích Neptunu. Zbyly nám dva praktické návody: jak vyrobit luk a jak si zhotovit plovárnu. Protože se domníváme, že daleko více čtenářů bude mít zájem o druhé téma, vybrali jsme povídku, kterou kolektivně napsaly členky souboru „Racek“ D. Frišmanová, K. Hejduková a J. Vránová.

JAK SI ZHOTOVIT PLOVÁRNU

U většiny dětí se o prázdninách díky zmrzlinářům nevyskytuje mnoho peněz. Nedostává se tudíž peněz ani na plovárnu. Proto uveřejňujeme návod, jak si může nemajetné dítě zhotovit plovárnu samo. Potřebné věci:

1. dovolená rodičů (nejdůležitější),
2. prostorný byt, alespoň 3+1,
3. koupelna s tekoucí vodou.

Rodiče jsou na dovolené a tak nám nic nebrání v uskutečňování našeho díla. Ale pozor! U některých dětí se vyskytují sourozenci. Je nutné jejich vystrnadění. V tomto směru nám pomůže babička s ovocnou zahrádkou, která zve staršího sourozence na pomoc při sklizni ovoce. Tuto výmluvu si samozřejmě vymyslíme. Nemáme-li babičku, pomůže nám tetička, strýček a další příbuzenstvo, kterých má každé dítě jistě dostatek. Sourozence vyprovodíme smutně k vlaku a urychleně se vydáme k domovu. Postup díla je následující:

1. Stáhneme záclony v oknech.
2. Vyházejeme ze skříně šatstvo.
3. Kliky a jiné mosazné předměty chráníme před korozí mastným krémem nebo maminčiným lakem na nehty.
4. V koupelně pustíme vodu a počkáme, až vana bude plná. Pak přidáme do vody koupelnovou pěnu nebo koupelnovou sůl, aby voda příjemně voněla. Pak už tok vody neusměrňujeme, nýbrž necháme vodu volně téci. Jakmile je v koupelně voda po pás, otevřeme dveře do další místnosti, aby mohla volně protékat. Vodu necháme téci tak dlouho, podle toho, jací jsme plavci. Neumíme-li plavat, necháme si hloubku vody, abychom v ní stačili. Jsme-li plavci-borci, nemůže nás větší hloubka ohrozit. Když je plovárna zhotovena, zavoláme kamarády, kteří netrpělivě čekají na výsledek našeho díla. Hodnou chvíli se budeme kochat jejich údivem a vykulenýma očima. Popřípadě můžeme vybírat i vstupné a vydělávat si tak na věci nám nutné a potřebné.

Poznámka: Ke zvýšení efektu plovárny můžeme dělat vlny značné výšky tím způsobem, že střídavě otevíráme a zavíráme dveře.

Abychom mohli uvedený návod uskutečnit, potřebujeme ještě od autorek přesný popis toho, jak se zachovat při návratu rodičů. Jinak všechny pěkně zdravíme a těšíme se na další dopisy.

(MÍT NÁPADY DOVOLENO)

KOUZELNÁ KNÍŽKA

Půvabných dětských knížek vychází v Albatrosu pěkná řádka. Ale knížka, kterou mám na mysli, je přece jen trochu výjimečná. Je v ní hodně povídání s dětmi, několik úplně původních pohádek, spousta fantazie, úsměvného škadlení a mnoho porozumění pro drobné dětské zvědavosti a rošťárny. Je to knížka moudrá, ale ponaučení se neříká s přísně zdviženým ukazováčkem. Neboť pan spisovatel si tu s dětmi povídá o jejich starostech, hrách a přáních jako rovný s rovnými. Navíc je to knížka velmi podnětná pro přímou práci s dětmi. A takových přece jen není mnoho. Já vím, že jste už mnozí sami poznali, že hovořím o knize Josefa Čapka POVÍDEJME SI, DĚTI. Dříve, než se zamyslíme nad tím, jak této knížky můžeme v souborech, kroužcích a pionýrských oddílech použít k tvořivé práci s dětmi, přečtěte si vstupní kapitolu.

Že prý mám zas povídat něco pro děti. Ono se řekne povídat, ale co? Měla by to být nějaká pohádka? — Cožpak o to, nějaká pohádka, to by bylo pěkné! Ale jaká pohádka by to měla být? O králi, o královně, o nějaké princezně?

Třebas, ale takové pohádky už známe.

Tak o Palečkovi, o obrovi, o vile?

To už také známe!

Tak tedy o čertovi nebo o hloupém Honzovi!

Ty ne, ty už také známe!

Tak tedy víte co, děti? Nebudeme si povídat žádnou pohádku, když už je tak všechny znáte, ale budeme si povídat, jak si povídají velcí lidé.

Tak ano! To my moc rády slyšíme, jak si velcí lidé povídají, to se nám někdy tuze líbí.

Ale jak si povídají velcí lidé?

No, povídají si třeba něco o tom, co se právě děje, co zrovna dělají, co je opravdické.

Hm — a dělají děti a mají děti také něco opravdického?

A jejej, lidičky, jakpak by ne! Něco děláme jako děti a něco jako velcí lidé; takový my, děti, máme život. Dýcháme, spíme, jíme přece zrovna tak jako velcí lidé, stejně s nimi, vedle nich a jako oni, a nemyslete si, vždyť my máme také své starosti: hra a škola, to je naše práce. A to všechno je docela opravdické, tak jako velcí lidé si mezi sebou povídají o svých věcech! — Tak, a teď už pane povídači, povídejte! Začněte už! Ale ať je to zábavné! A nebudete-li to někde povídat dobře, však my vás okřikneme. No tak, děti, já už povídám.

A pan Čapek povídá o tom, jak začíná dětský den a jak se dětem nechce vstávat a hned tady by mohla začít naše hra s nejmenšími. Hra na to, jak se ráno protahuje kočka:

Prohne záda pěkně do obloučku nahoru.

A pes:

Ten se prohne dolů a přitom si protahuje všechny tlapy, aby mu trošičku vyrostly. Zkuste to po něm, uvidíte, jak se vám nožičky a ručičky hezky vytáhnou.

Ale dětem se také nechce ráno umývat a pan spisovatel pro ně má hned příklad:

Ale máte vidět, jak se moucha pěkně myje. Jak ona si, panečku, čistí a drbe nožičky, jak si je tře a jak si drhne a češe hlavu; jenom kdybyste to, vy děti, tak pořádně uměly, a oč je moucha menší než vy! Tak, a teď hupky z postele ven a umyjte se!

A pak je tu pohádka o klukovi, který byl tak špinavý, že na něm mohli lidé sázet marjanku. A už se snídá a povídá se při tom o ledačems, o tom, z čeho se dělá cukr a odkud berou jablíčka sladkost. Děti se ptají a pan povídač odpovídá. A když jsou všichni nasnídaní a oblečení, přijde hlavní dětské zaměstnání: H R A.

Zdá se mi, že by si knížku Josefa Čapka ani neměly děti číst samy. Že by tu měl být dospělý: povídač, a ten že by měl dětem nejen číst, ale zároveň si s nimi hrát. Hráť si a rozvíjet dál všechna ta povídání a hry. Tak, aby se děti mohly k jeho povídání přidat a říci také a třeba i ukázat, jak že to je, když ony ráno vstávají a protahují se a myjí a jaké hry si ony hrají nejraději. Zdá se mi, že kniha dává velmi mnoho inspiračních podnětů pro drobné improvizace dětí. A to jak pohybové, tak slovní. A to je první způsob, jakým můžeme knihu použít při přímé práci s dětmi. Vybereme si třeba jednu kapitolu, tu, která vypráví „Jak je svět zařízen“. Děti si vymýšlejí, jak lépe by zařídily tento svět a pan spisovatel uvádí jejich nápady na pravou míru. Je víc než přirozené, že i vaše děti po přečtení této kapitoly začnou vymýšlet, aby vymyslely něco ještě zajímavějšího než ty děti v knížce. A pak je na vás, abyste převzali autorovu roli a také jejich nápady citlivě uvedli na pravou míru. A tak si můžete hrát s celou knížkou. Vždy kousek dětem přečíst a pokračovat volným vyprávěním a hrou dětí.

Ale můžete také připravit z knihy citlivě jevištní pořad. I v něm by musel být dospělý, který si s dětmi povídá. Máme velký nedostatek umělecky hodnotných drobných textů pro vystoupení menších dětí. Je mnoho vážných důvodů, které hovoří proti tomu, aby malé děti hrály celovečerní hry, aby nesly odpovědnost za zdar náročného a rozsáhlého jevištního představení. Kniha Josefa Čapka dává možnost upravit jednotlivé drobné kapitoly. A navíc zde hlavní odpovědnost nese dospělý, který i na scéně může dětem pomoci vytvořit atmosféru přirozeného dětského povídání, zvláště je-li skutečným vedoucím, který s dětmi pracuje po celý rok. Ale abychom nemluvili jen do větru, přečtěte si už vzpomínanou kapitolu „Jak je svět zařízen“ — jen s malými úpravami. Tak, jak by bylo možno připravit ji s jedním dospělým a houfkem malých dětí (asi třetí a čtvrté třídy) pro jevištní vystoupení:

JAK JE SVĚT ZAŘÍZEN

povídač: Honem, copak bych vám tak povídal, co by vás bavilo?

děti: Povídejte nám třeba — nu — třeba povídejte... (děti se různě překřikují).

dítě: třeba, jak je svět zařízen.

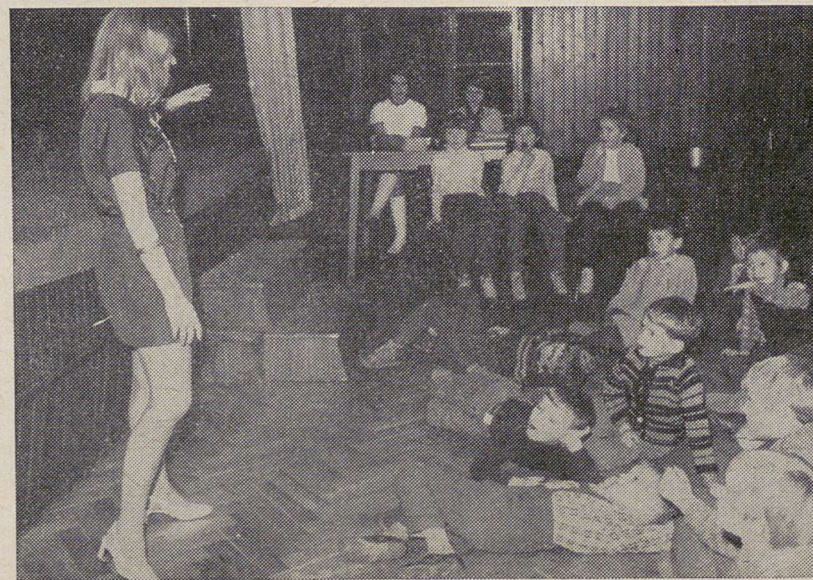
nenku-vařečku — nic netlačilo a když už se zdá, že vše je v pořádku, jedna pečlivá maminka prohlásí „Moje panenka pláče“. A už jsou zase všechny maminky u svých děťátek. Čekám, že se přihlížející kloučci začnou děvčatům pro tu hru s vařečkami smát, ale když se konečně všechny maminky vrátí, jeden z chlapců vyskočí a říká přidruženým hlasem: „Ale musíme být potichu, abysme je nezbudili.“ Obecnstvo má co dělat, aby se nesmálo nahlas.

Pak ještě hrajeme hru na Budulínka, ale i od té nám tu a tam odběhne některá dívka za plačící panenkou. A když končíme a loučíme se, běží všechny holčičky pro své panenky a dávají mi je do náruče, abych se o ně postarala. „To víte, že na ně dám pozor — aby neplakaly.“

Povídali jsme si o jedné soutěži a neseznámila jsem vás ani s porotou — ani s vítězkami. O to nám totiž vůbec nejde. Myslím si, že byste mohli se staršími členy souboru zkusit taky takovou pohádkovou soutěž. V prvním kole si děti připraví pohádku samy, ve druhém kole jim nějakou vyberete a i ty rekvizity jim můžeme přidat, aby to nebylo tak jednoduché.

To za prvé. A za druhé se ukázalo, že se při práci s nejmenšími dětmi nemusíte příliš svazovat realitou a můžete si s nimi hrát i hry s pomyslnými a zástupnými rekvizitami, je jen nutno nechat jim dostatek času, aby mohly svou hru dohrát. Aby nemusely od další hry odbíhat za panenkami, které pláčou.

A za třetí: Při přípravě jakéhokoliv jevištního pořadu počítejte také s fantazií dětských diváků, s tím, že jsou schopni porozumět nejen realistické scéně, kostýmům a rekvizitě, ale jakémukoliv náznaku — bude-li přesvědčivě a srozumitelně interpretován.

pravěčkám spíše vadí, překáží, že je svazuje, odpoutává od příběhu, že je samoučelná a zbytečná.

A protože pořadatelé při přípravě soutěžního řádu pečlivě promýšleli svůj záměr, zařadili na závěr soutěže seminář o interpretaci pohádky, jehož částí byla právě práce s rekvizitou. S rekvizitou reálnou, zástupnou i imaginární. Účastnice soutěže si hrály s pomyslným míčem, zacházely s předměty, jako by byly něčím úplně jiným. — Ale co děti? Nakolik budou předškolní děti ochotny hrát naši hru na „JAKO“? A abychom neodcházeli s nejistotou, přišlo na poslední hodinu semináře mezi studentky deset pět a šestiletých dětí.

Záměr — dokázat, že i docela malí caparti jsou ochotni hrát si s „ničím“, jako by to bylo „něco“, a s „něčím“, jako by to bylo něco úplně jiného — se zdařil. Pochybnosti se rozplynuly — teoretické úvahy byly potvrzeny na sto procent. Nelze ovšem říci, že by se situace vyvíjela přesně podle plánu.

Bylo to tak: Děti sice nevěděly, co se bude dít, ale na seminář se těšily. Za to patří dík soudružce ředitelce z mateřské školy. Připravila je předem tak, že se do malého sálku mezi seminaristky přímo hrnuly. Takže vlastně vůbec nebylo nutné je zvlášť získávat a mohli jsme si hned začít hrát.

„Tak co, kluci, jestlipak umíte hrát fotbal?“

Samozřejmě, že uměli nejen kluci, ale také některé kurážnější holčičky. Hrál se na dvě branky, vařečky (které „náhodou“ ležely na stole) posloužily dětem k ohrazení branek. Na to přišly docela samy. Jenže co teď? Na to hlavní jsme zapomněli. NEMÁME MÍČ! Kluci jsou už celí netrpěliví, dali se na hru nalákat a teď tohle! Přemýšlíme, přemýšlíme, až jeden z chlapců řekne kouzelné slůvko „JAKO“. Tak dobře, já mám tady jako balón. Je asi takhle velký, takový pěkný červený. Pozor, já vám ho přihraju. A pozor, už se útočí na branku. Brankář se vrhá obětavě k zemi. Někdo zavolá „gól“. „To není pravda“ brání se brankář, „dyť ho držím“ a svírá pomyslný balón v náručí.

Tak tohle nám vyšlo. A nyní něco pro děvčátka, která zatím jen přihlížejí. Na copak vy si nejraději hraje? „S kočárkem a s panenkami.“ „No jo, ale my tady žádné panenky nemáme. Jak jenom tohle uděláme, abyste si mohly hrát. Máme tady jen ty vařečky a nějaké kapesníky.“ A od té chvíle se nám situace vymkla z rukou. Protože postarat se o malou vařečkovou panenku, to dá moc práce. A je to práce nějak zodpovědná! Nejdřív se musí panence vymyslet jméno, pak se musí pečlivě zabalit, aby ji nikde nic netlačilo. S holčičkami není žádná řeč. Nevidí — neslyší nic jiného než své panenky. Musí je hýčkat a utěšovat, protože ony ty panenky pořád pláčou. Postupně mi je přinášejí ukázat. Tohle je Blanička a má modré oči a zlaté vlásy. Zatím co Vlastička je černovlasá a Helenka zelenooká. Musím všem věnovat stejnou pozornost, aby to žádné mamince nebylo líto. A protože chci ještě ledacos zkusit, říkám holčičkám, že už musí dát panenky spát, pěkně na kraj jeviště. Ale děvčátka se nemohou s panenkami rozloučit. Neustále se vrací k upravení ještě tohleto a támhleto, aby pa-

povídač: Jak je svět zařízen? Copak bych to mohl všechno vypo-
vědět? To bych vám musel povídat od rána až do večera, od večera zase do rána, dneska, zítra a pozítří, letos a napřesrok, pět let bych musel povídat a ještě by to nebylo všechno vypovědění, a třeba osm let bych musel povídat a ještě bychom nebyli na konci, a kdybychom si ještě čtyři roky přidali, ani pak ještě bychom to všechno nevěděli, jak je svět zařízen. Na to právě je škola a potom ještě všelijaké jiné školy, abyste se tam, děti, všechno pěkně po pořádku dověděly. Proto přece musíte chodit do školy, abyste se tomu naučily a něco o tom věděly.

děti střídavě:

Ale my bychom to chtěly vědět hned a —

to by byla legrace — pak bychom ani nemusely chodit do školy!

A vůbec — my bychom udělaly svět docela jinak, jinačí, než jaký je.

povídač: A jak jinak byste, děti, ten svět udělaly?

děti: Nu jinačí, zábavnější.

povídač: Tak jak jinak bys ty, Frantíku, ten svět zařídil?

Frantík: Hm, dobře. Já bych chtěl, aby lidé nemuseli nic dělat a aby všechno za ně udělali skřítkové. Lidé by ráno vstali a už by měli šaty a boty vyčištěné od skřítků, snídani uvařenou a oběd by za ně udělali skřítkové a večerí taky, všechno, všecinko by ti skřítkové udělali.

povídač: A co by dělali lidé?

Frantík: Nic. Jenom by si pořád hráli a měli by se dobře, protože by jim museli sloužit ti skřítkové.

povídač: To bys tomu, Frantíku, moc nepomohl. Lidé by nedělali nic, na nic by ani nesáhli, a za to by za ně museli pracovat chudáci skřítkové. Nebylo by ti pak těch skřítků taky trochu líto? A co kdyby si pak jednou ti skřítkové řekli: Když lidé nedělají, my také nebudeme nic dělat! A když by se pak sebrali a odešli někam pryč a nechali by tu lidi, ať si lidé sami pomohou, jak dovedou, a lidé by nic neuměli a nedovedli by žádnou práci vzít dobře do ruky?

Mirek: To já bych to ve světě zařídil tak, že by všichni lidé mohli létat ve vzduchu. Že by létali v aeroplánech, v balónech nebo že by měli křídla a letěli by si, kam by chtěli. Panečku, já bych lítal!

povídač: A co kdybys ve vzduchu zabloudil?

Mirek: Hehe, jak bych tam mohl zabloudit, když ve vzduchu nejsou žádné lesy?

povídač: Snadno. Letěl bys třeba moc vysoko a daleko a pak už bys kolem sebe nic neviděl, všude dokola by byl jen vzduch, žádná cesta, žádná ulice ani domy, a ty bys už pak ani nevěděl, na kterou stranu se vrátit. A tak bys ve vzduchu zabloudil a netrefil bys domů.

Mirek: Hm — to já bych tak vysoko a daleko nelétal a vzal bych si s sebou vždycky maminku.

JAK PANENKY POŘÁD PLAKALY

povídá: Ale maminka by možná neměla čas; třeba by musela vařit.

Mírek: Tak to by teda mohlo být na světě zařízeno tak, že všechny věci by byly z jídla. V řekách by teklo mléko a káva a ve studních by byla polévka a na stromech by rostly buchty a pečené maso, domy by byly z perníku a z dortů a skály by byly z cukru.

povídá: A fuj! To by potom lidé ani nebyli jako lidé, to by nad vším tím jídlem litali jako mouchy!

Věrka: Víte co, já bych svět zařídila docela jinak. Já bych ho zařídila tak, aby všude byly peníze a každý by si jich mohl vzít, co by chtěl, a lidé by pak nemuseli pracovat. Každý by si za ty peníze koupil, co potřebuje, a když by pak už žádných peněz neměl, tak by šel a vzal by si zas peníze nové a zas šel vesele kupovat.

povídá: A co kdyby byl někdo takový zlý a nepřejícný, že by všechny ty peníze posbíral sám pro sebe a pořád chodil a sbíral je jen pro sebe a jiným lidem by pak už žádné nenechal?

Alenka: Tak víte co? Tak by to mohlo být tak, že všechno na světě by bylo zadarmo. To by bylo ještě lepší! Člověk by šel třeba do hračkářského krámu nebo do cukrářství a vybral by si, co se mu líbí a na co má chuť. A pak by řekl „Má účta“ a lidé v krámě by taky řekli „Má účta“, nikdo by nic nemusel platit a zas by šel někam do krámu pro boty nebo pro šaty, a tak by to bylo všude, že by všechno všecinko bylo zadarmo a lidé by nemuseli pracovat.

povídá: Hm, a co ti lidé v těch krámech?

Alenka: No přece, tak ti lidé v těch krámech by také měli všechno zadarmo a vybrali by si všude, co by chtěli!

povídá: Ale vždyť by přece všechny ty věci musel někdo urobiť! Museli by přece nějakí lidé časné ráno vstávat a ty rohlíky a to cukroví upécti pro ty ostatní, kteří by si to pak jen vybrali, snědli, nic by za to neplatili a nemuseli by nic dělat. Nebo ty hračky, to by museli taky nějakí lidé v dílnách a továrnách udělat. A šít boty a šaty! To by někteří lidé museli pracovat za ty jiné, kteří by měli všechno zadarmo a nedělali by nic.

děti: Tak tedy by všichni lidé museli pracovat!

povídá: Však to také dělají! Maminka pracuje, tatínek pracuje, každý dospělý člověk musí dělat nějakou práci. I děti pracují; chodí do školy, učí se, a to je přece také práce. Děti přece musí chodit do školy, aby se něčemu naučily, aby až dorostou, uměly něco na světě dělat, aby uměly pracovat.

Alenka: Já, až budu velká, já bych chtěla být...

povídá: Víte co, děti? Necháme už povídání a jděte si hrát. Třeba na to, čím byste chtěly být. A příště si o tom spolu budeme povídat.

Už potřetí se sešly studentky pedagogických škol k zajímavé soutěži. Soutěžily v disciplíně zcela neobvyklé: ve vyprávění pohádek. A to nejen pro soutěžní porotu, ale především předškolním dětem, které pomáhají vytvářet tu neopakovatelnou atmosféru soutěže, která vždy na podzim probíhá v Kroměříži.

V prvním kole soutěžily studentky s pohádkami, které si samy vybraly a připravily. Ve druhém kole dostaly hodinu před soutěží texty, vybrané porotou. Musely si je přečíst, promyslet, zvolit způsob interpretace a improvizovaně dětem vyprávět. A to ještě nebylo všechno! V soutěžním řádu byla další podmínka — použít při interpretaci pohádky rekvizitu. Texty — úryvky z knihy N. Nosova „Neznámkovy příběhy“, k tomu dávaly nemálo příležitostí. Černá tabule a barevné křídly, magnetická tabule, papíry, fixy, dětská trumpetka, maňásek, autíčko — to vše tu bylo připraveno k vyprávění o tom, jak chtěl být Neználek malířem, hudebníkem, jak chtěl řídit auto i k dalším jeho příhodám. A kdo by si nevybral, měl možnost použít rekvizitu „pomyslnou“, neboť porota počítala i s fantazií malých diváků. Některé studentky zvládly svůj úkol až překvapivě suverénně. Jejich vyprávění bylo plastické, barvitě, rekvizita v jejich ruce ožívala a pomáhala jim zvýraznit sdělnost příběhu, navázat kontakt s dětmi. Jindy se zdálo, že rekvizita vy-

Otec a matka (E. Pokorný a A. Hübnerová)
z Bílé nemoci (ZK Motorlet)

HRAJÍ V PRAZE JEŠTĚ OCHOTNÍCI?

Již jsme si zvykli na to, že ochotnické divadlo v Praze pomalu, ale jistě vymírá. A připadá nám to zcela normální. Snad je to vedle nedostatku divadelních sálů způsobeno i tím, že Praha je divadelní velmocí a že málokdo je ochoten amatérsky tvořit ve stínu řady výborných profesionálních scén. Je to škoda, protože přítomnost profe-

sionálního divadla by se právě mohla stát vzorem a inspirací pro amatérské divadelníky.

Pozitivní skutečností je tedy už jenom existence pražského ochotnického souboru, jako je např. Divadelní soubor závodního klubu Motorlet. V listopadu se představil premiérou Čapkovy Bílé nemoci, dramatu se silným humanistic-

kým akcentem, který je i pro naši dobu stále aktuální.

Režiséři Antonín Hübner a Hynek Podivín však poněkud přecenili možnosti svého souboru, který trpí značnou nevyrovnaností. Vedle výrazných hereckých individualit, jako třeba Hynek Podivín (dvorní rada Sigelius), Antonín Hübner (maršál) nebo Evžen Pokorný (otec), měli většinou k dispozici vyložené začátečníky. Jisté problémy jsou ovšem i v samotné režii. Je příliš popisná, přespříliš se přidržuje textu a nepokouší se o nějakou osobitou nadstavbu. Největším nedostatkem představení je výprava. Uvědomují si samozřejmě potíže ochotníků pořídit si bez jakékoliv subvence ohromující, efektní scénu. Možná ale, že by v takovém případě bylo lepší zřít se přsně realistického pojetí a pracovat s náznakovou výpravou.

Přes všechny tyto výhrady není možné říci, že by Hübnerova a Podivínova inscenace Bílé nemoci byla vyloženou prohrou. Některé role jsou zvládnuty na úrovni a během repríz režiséři jistě povedou představení od popisnosti trochu dál.

JAN KOLÁŘ

ČESKÉ DIVADLO RAKOVNICKÉ

Středočeské Athény — tak byl nazýván Rakovník v letech minulých. Tento honosný titul si vysloužil za bohatý kulturní život města. Začalo to vlastně v roce 1812 za napoleonských válek. Tehdy rakovnický pan berní přeložil z němčiny hru Husité u Naumburku, kterou zahráli rakovníčtí „herci z libosti“. A již se rozjíždí rakovnická kultura. Počíná činnost hudební a Rakovníčtí pořádají koncerty, besedy, společenské večery, večery poezie, pásma, scény.

Divadelní ochotnická jednota TYL v Rakovníku byla založena v roce 1872. Na sklonku loňska oslavila tutíž 100. výročí svého trvání již jako „Divadelní soubor TYL Městské osvětové besedy“. Těžko najdeme v jiných místech českého venkova podobný soubor, který by tak hluboko zasáhl do společenského, kulturního a politického života města. Tolik lidí při tom poznamenal na celý život. Z původního poslání, kdy divadelní ochotnictví bylo burcujícím elementem národního uvědomění, stal se soubor opravdu kulturní institucí města i okresu.

V posledních letech soubor stagnoval. Rozbor jeho hlubokého spánku by potřeboval zvláštní pojednání. Dnes však amatérské divadlo v Rakovníku znovu křísíme a doufám, že jsme je vlastně již vzkřísili.

Soubor sehrál během století 1258 před-

stavení a od roku 1945 provedl 203 pásem, agitek apod. hlavně k politickým událostem a výročím, jako VŘSR, únorovým dnům, volbám a sjezdům KSČ. V letech největšího rozmachu své činnosti (1947—1959) sehrál soubor 725 divadelních představení, z toho až 120 v jediném roce. Uskutečnil divadelní zájezdy do 77 měst a obcí Čech a Moravy, při nichž sehrál 246 představení. Tyl se zúčastnil řady okresních, krajských, zemských a celostátních ochotnických soutěží, národních přehlídek a festivalů. Uspořádal Rakovnické divadelní žatvy, byl spolkazkladem Křivoklátského léta. V Rakovníku dále uspořádal populární Wintrovy hry. Získal mnoho titulů, zvítězil v krajských i jiných přehlídkách, čtyřikrát se probojoval do Jiráskova Hronova.

Kromě činohry byla v Rakovníku provozována s velkým úspěchem činnost operní. Od roku 1872 do roku 1938 uspořádal soubor 31 operních představení. Zcela jedinečná byla činnost později ustaveného souboru Rakovnická opera. V letech 1941 až 1960 bylo provedeno 451 operních představení, z toho 222 na zájezdech do šedesáti měst a míst celých Čech. Dokonce 13 operních představení bylo uskutečněno v Praze. Nastudováno bylo 24 oper a společně se souborem Tyl trilogie Hippodamie. Z české tvorby bylo provedeno 103 představení Prodané nevěsty a činnost opery vyvrcholila v 39 představeních Smetanovy Libuše.

Mezi nejvýznamnějšími návštěvníky rakovnických divadelníků byli prezident republiky Antonín Zápotocký, několikrát Zdeněk Nejedlý, z umělců kupř. Zdeněk Štěpánek a Eduard Kohout. Přijížděli k nám i Václav Talich, J. B. Foerster, Ví-

tezslav Novák, Jindřich Jindřich. V dřívější době spolupracovali se souborem Tyl Vojan, Mošna, Beníšková a mnoho jiných...

A dnes jsme si našli novou cestu. Bez halasu a fanfár jsme získali na stovku členů. Pro slavnostní představení v listopadu jsme přepracovali starou hru Karla Voityla „Rakovnický primas Diviš Rubin“, kterou jsme zpestřili písničkami na rakovnické a křivoklátské motivy. Překonáváme ztráty, způsobené odchodem řady členů. Soubor startuje k novým metám.

Rakovníčtí divadelníci, posílení nastupujícími mláďi, rozhodli se donést bílý prapor s červeným rakem k vysokým divadelním metám znovu a znovu. Chceme být platnými pracovníky na divadelní vinici města, okresu, kraje a celé naší socialistické společnosti.

SLÁVA CÓN

● XIV. festival amatérského divadla Severomoravského kraje se uskutečnil na přelomu listopadu a prosince minulého roku ve Frenštátu pod Radhoštěm s tímto programem: Suchovo-Kobylin, Svatba Krečinského (soubor DAR Frenštát p. R.) — Rolland, Petr a Lucie (Talířova dramaturgie, soubor SZK Žimovice) — Nestroy, Talisman (VŽKG Vítkovice) — Holberg, Jeppe z Vršku (KP Skláren Karolinka) — a dvakrát díla Maxima Gorkého: Měšťáci (KP Dolu J. Fučík Petřvald) a Falešná mince (Stálá amatérská scéna KP Rožnov p. R.)!

Z chabařovické inscenace hry Jak vraždili Ardena

Z PŘEHLÍDKY SEVEROČECHŮ

Od 26. do 29. října minulého roku uskutečnili Severočeši v Žatci III. krajskou divadelní přehlídku. Vysokou úroveň prokázalo znovu ústecké Malé divadlo, jehož inscenace VASSY ŽELEZNOVÉ od Hroňova roste, a níž se dělal Veliký úspěch měl znovu soubor OB Dobkovice, o jehož inscenaci Pugeta píšeme v dnešním čísle na jiném místě, plnou oprávněnost zařazení divadla poezie prokázalo krajské studio inscenací Lagerkvista, o níž časopis referoval po Wolkrově Prostějovu. Mohu se zde tedy omezit na poznámku k představení Chabařovických, na jednu malou polemiku o významu Pugetovy hry pro ochotnický repertoár a na kritickou poznámku k libochovické inscenaci Josefiny.

Chabařovický Tyl uvedl v režii a scéně Milana Moravce anonymní alžbětinskou hru ze XVI. stol., upravenou J. Císařem a F. Štěpánkem pod názvem JAK VRAŽDILI ARDEN. Je to svého druhu tragédie

z městského prostředí, založená na jevištní reprodukci skutečné události a nesoucí znaky lidové balady, či snad spíše jarmareční písně (a la „Cvočkářem byl Danda...“). Sympatické na Moravcově přístupu je, že nekopíruje vinohradskou inscenaci z r. 1969, i když přebírá její úpravu, v níž má Ardenův přítel Franklin funkci komentátora kronikářsky za sebou řazených výstupů. Na rozdíl od profesionální inscenace neprozrazuje Moravec předem výsledek, nepřipravuje se tedy o katarzi, a dále: vůbec si neličuje v naturalistickém předvádění krvavých scén. Přistupuje k textu spíše jako k naivní lidové baladě, snaží se rozehrávat především komediální pásmo hry (v tom se opírá o plnokrevné herectví Jaroslava Ždárka a Zd. Veitha v rolích Černého Billa a Vrahouska), nechává její tragický protipól téměř bez povšimnutí. Taková koncepce je samozřejmě možná, jenže zmíněná textová úprava se pro ni nehodí. Tato úprava totiž počítala se záměrným míšením komiky s tragikou, iluze z deziluzí, významově jednoduchého konkrétní s mnohoznačným zobecněním — jakožto se základním inscenačním principem. Byla přesvědčena, že takový přístup je jednak v duchu této dramatiky (vzpomeňme třeba Calábkovy úpravy Rojase — Celestýny!), jednak že je schopen souznění s dnešním divákem, který se má sice smát, ale má mu také při zavraždění člověka stydout krví. S přebíráním textové úpravy došlo tedy v chabařovickém případě k jistému nedorozumění, které se pak nutně v řadě míst projevilo.

Petr Průša napsal u příležitosti uvedení Pugetovy hry BLÁHOVÝ ČAS na přehlídce ve Vysokém do programu článek o bulvárním divadle, do něhož vedle Acharda, Hennequinna a jiných zařadil také tuto Pugetovu veselohru a před níž všechny naše ochotníky varoval. Nehodlám se zde rozepisovat o těžko definovatelném termínu „bulváru“, snad se s Průšou shodnu, řeknu-li, že je to divadlo bez pravdivých myšlenek a opravdových citů, zastražící či příkrašující nedostatky třídní společnosti, divadlo kupující si diváka pozlátkem, povrchní

líbivostí, falešným sentimentem, popřípadě prostředky ještě lacinějšími, nahotinkami apod.; že jeho cílem není umění jakožto specifický druh poznávání světa, ale tahání peněz z kapes diváků. Ale proč, prosím, zrovna semhle zařazovat tuhle milou konverzační veselohru s výraznými rysy lyrické komedie? Copak to úsměvně nahlédnutí básníka do mladých duší, až šrámkovsky varující nešetné ruce před dotykem mladé lásky, nemá v sobě cit, myšlenky, kus poezie, hodně zdravého humoru? Eduard Kohout označil autora za francouzského Šrámka, snad trochu nadneseně, ve vysoké porotě jsme uvažovali o přibuznosti s Pagnollem, „Bláhový čas“ jistě není veledílo — ale bulvár? Je to jedna z mála dostupných her pro malé mladé kolektivy. Hraje ji s chutí a pozitivním ohlasem — to mi potvrdily reakce dvou různých diváckých kolektivů na dobkovické představení. Budme opatrní na snadné a rychlé onálepkování her — věnujme se předem poctivější analýze!

Libochovičtí uvedli v Žatci Vančurovu JOSEFINU s velkou řadou mladých a s jistě sympatickým elánem. Vytykám jim v podstatě jen jedinou věc: že podcenili Vančuru. Josefinu není totiž dítko oddechové, připouštějící takovou inscenační nezávanost a režijně hereckou nepracovitost, s jakou Libochovičtí hrají. Lze ji zařadit do proudu tylovské dramatiky, lze uvažovat o její přibuznosti s Šaldovým Dítětem. Bohatstvím různých vrstev jazyka je to dílo v české dramatické novátorské [ó, těch nešetností v mluvě Libochovických!], Shawovi nejen poplatné, ale také s ním polemizující. Samozřejmě, je to dílo lidové, srozumitelné, plné humoru — ale, přátelé, to není vančurovský humor, když představitelé studentů improvizují dnešním slangem a vyzývavě pokřikují do publika „Nás rád má pán...“! Mohl bych samozřejmě shledávat dílčí klady na této inscenaci, ale nejde o to, ani o známkování úrovně. Jen o připomínku, že nejsnadnější cesta za diváckým úspěchem Josefiny nemusí být ta pravá cesta ke smyslu Vančurova díla.

J I Ř Í B E N Ě Š

JEDNA ZAJÍMAVÁ INSCENACE

Angažovaná a společensky závažná dramata hraje stále více amatérských souborů. Ostatně dramaturgie je v našich podmínkách odrazem doby, ve které se divadlo uskutečňuje. Ne vždy však mají amatérští divadelníci v hledání takového repertoáru šťastnou ruku. Někdy totiž sáhnou po dílku, jehož dramatické nedostatky nedokáže amatérská inscenace překlenout.

Brechtovu adaptaci Gorkého románu Matka si pro svou listopadovou premiéru vybrala Slánská scéna — Dramatický odbor závodního klubu ROH Slaný. Matka měla zásadní význam pro vývoj Brechtovy divadelní estetiky, pro jeho teorii i praxi epického divadla: Brechtova dramaturgie je značným dějovým a významovým posunem původní literární předlohy, je napsána strohým úderným jazykem, původní bohatě propracované charaktery postav jsou v ní jen lehce načrtnuty a je ozvláštňena songy, které autor vložil mezi jednotlivé scény.

Inscenovat Matku je tedy dosti obtížnou záležitostí i pro kamenné divadlo,

které disponuje profesionálně školenými režiséry a herci. Slánští ochotníci si naštěstí uvědomili všechna úskalí, jež přináší realizace této náročné hry. Opustili svůdnou myšlenku hrát Brechtův text se vším všudy. Dramaturgická úprava Jarmily Černíkové vychází z možnosti souboru; podstatně text krátí a někde vypouští celé pasáže. Také namísto zpěvů (které by ochotníci prostě neupívali) je v této inscenaci použito komorní hudby spoluúčinkujícího Lužického kvarteta. Taková úprava ovšem značně redukuje Brechtův autentický text a zcela zákonitě předpokládá i velké zjednodušení v režijní koncepci, ale myslím, že je v tomto případě ku prospěchu věci. Režisér Jiří Jaroslav Vágnr j. h. (člen Divadla E. F. Buriana) a Karel Vidimský (člen Slánské scény) se nesnažili vytvářet nějakou přesnou psychologii postav. Patrně vědí, že by hrozilo věčné ochotnické nebezpečí šarží a přehrávání. Pokusili se především sdělit příběh a zdůraznit silný etický náboj Brechtovy hry o prostých lidech vytvářejících dějiny. Při tomto po-

jetí se mohli i méně zkušení ochotníci herci dobře zhostit svých úloh. Pelageja Vlasovová Pavly Hoffmannové, Pavel Karla Vidimského, či třeba učitel Jaroslava Vejražky jsou perfektně odvedené role. Ale i výkony ostatních (snad s výjimkou drmolčího Miroslava Samce v roli dělníka Andreje a nevýrazné Hany Šimové v roli chudé ženy) mají poměrně slušnou úroveň. Slánští divadelníci nepodcenili ani výpravu, je úsporná, funkční a adekvátní režijnímu záměru a tak k jejich inscenaci není možné mít nijakých závažných kritických výtek.

Slánská jevištní montáž Gorkého a Brechtovy Matky je jedním z nejzajímavějších představení, které se dnes na ochotnickém jevišti hrají. Dokazuje, že dělat umělecky náročné a řečnické angažované amatérské divadlo není marný počínání. Stačí k tomu jen dobrá dramaturgická volba, chytrá režie, cílevědomá práce při zkouškách a pochoptelně odvaha narušit staré a přežilé ochotnické konvence.

J A N K O L Á Ř

V. Macková v roli Lebědkinové

POSUN

Inscenaci hronovského souboru ZK MAJ Ostrovského Pozdní lásky jsem zastihl na zájezdu v Meziměstí, kde mají raritu: divadlo přímo na nádraží. Představení režiséra Josefa Vavříčky je kultivované, má celkově dobrou úroveň. Především je nesentimentální, nehraje se o tom, jak jedna hodná žena sebeodříkavou láskou přivedla jednoho kolísavého mladého muže na cestu ctnosti a sama přitom štěstí manželského došla, naopak se projevuje výrazná snaha ukázat negativní znaky společnosti, kterou Ostrovskij staví na pranýř. Tato společnost je reprezentována i Nikolajem, starším synem Šablovové, pro něhož je i Ludmila v cestě za kýženou kariérou jen figurkou na šachovnici. Ke kladům inscenace patří některé výrazné herecké výkony, např. nestárnoucí Vilči Štelcigové

v roli Šablovové. Umí výraznou mluvou, mimikou a gestem proměnit v zajímavý zážitek i předlouhý expoziční monolog. Nedostatků inscenace bych viděl v nedotaženosti výše naznačené koncepce, v celkově příliš volném temporytmu a v malém počtu výraznějších mizánscén (souvisí s půdorysem výpravy). Nejzajímavější je posun, k němuž došlo v obsazení Ludmily. Hronovští ji mají obsazenu dvojmo, viděl jsem Stáňu Šmelhausovou, která na jevišti působí jako panenská, polodětská, něžná dívka, jednající bez velkých vnitřních bojů podle příkazu srdce svého, své mladé a nekompromisní lásky k Nikolaji. U Ostrovského je tomu jinak — má jít o děvče vlastně stárnoucí, „pozdně“ milující láskou poslední, nikoli tedy první. Tento posun sice ztěžuje úlohu Ludmilina otce Margaritova, ale přináší až nečekaně silný efekt — posílí celkovou kritického záměru inscenace kontrastem. Stojí určitě za zaznamenání.

J I Ř Í B E N E Š

IV. STŘEDOČESKÉ DIVADELNÍ HRY V NYMBURCE

Zvláštní pozornosti diváků se těšila obě představení pro děti, kutnohorská Vyměněná princezna a poděbradská Popelka. Byl takový zájem, že se na všechny děti nedostalo. Ale i večerní představení byla většinou vyprodána. Zahájili nymburští vojáci a svazáci známou inscenací dramaturga Furmanovova Čapajeva, následoval bystrický Měsíc nad řekou — o obou těchto inscenacích bylo už v časopisu psáno. Nováček krajské přehlídky, soubor Tyl OB Bakov nad Jizerou přivezl vědeckou Galdoniho komedii Poprask na laguně. Režiséru V. Pěnkavovi (sám úspěšně hrál patrona Vicenza) se podařilo postihnout atmosféru temperamentní sicilské vesnice a vytvořit spádné představení se zdařilými hromadnými scénami. Z vyrovnaného hereckého kolektivu nejvýše hodnotíme výkon K. Klokana v roli patrona Fortunata. Domácí soubor Hálek zahrál známou Hamiltonovu detektivku Plynové lampy s dobrým ohlasem u diváků. Také Rakovnicktí, kteří „vstali z mrtvých“ a zahráli Říhův Polibek královský, si získali svůj bezprostřednost publikum. I v dalším večeru se představil nováček — soubor Dolu A. Zápotockého z Kladna Dubí dramaturgií Puškino-va Evžena Oněgina s mimořádným úspěchem. Přehlídku zakončila čelákovická inscenace Gogolovy Ženitby — pokus o nekonvenční pojetí známé komedie, o němž bude ještě v časopisu řeč. Celkovými klady IV. SDH byly repertoárová pestrost, nebývalý zájem publika, spolupráce všech pořadatelů i patronátních závodů a podpora krajských, okresních i místních orgánů (i stranických!). Lze

říci, že přehlídka se stala nejen pro Nymburk, ale pro ochotníky Středočeského kraje pojmem.

L. LHOTA

HODINKA S OLDŘICHEM MUSILEM

Dopolední besedy ve Vysokém nad Jizerou se pokusily o malý průlom do dosavadní tradice přehlídkových hodnocení. Místo vyčerpávajícího referátu jednoho porotce nastoupily rozhovory, podněcované tematickými diskusními příspěvky všech členů poroty. Kritika zhlédnutého nebyla cílem, jen odrazovým můstkem k úvahám o obecnějších problémech ochotnického divadla. Vycházet z teorie a mýlit k inscenační praxi a operovat víc vtipem než nabroušenou kritickou sekyrou — to byla první dvě příkázání výsoké poroty. Ustoupila, žel, od původního záměru rekonstrukce některých výstupů odehraného představení a praktické demonstrace jejich využitých i nevyužitých možností. V malém sálku to nebylo technicky proveditelné, z původního záměru zbyly jen magnetofonové nahrávky a šikovně ruce B. Honsy, kouzličky na místě makety scén. Do přátelské atmosféry besed dobře zapadaly příspěvky hostů, škoda, že jich bylo pramálo.

Herec Vinohradského divadla Oldřich Musil hovořil o fyzické nepřipravenosti dnešní mladé generace pro hraní divadla (neuvolněná chůze, křečovitost postojů) a pokusil se formulovat hlavní zákony vnitřní herecké techniky. Umět poslouchat partnera a myslit před mluve-

ním — to jsou podmínky nepřerušeno hereckého projevu. Z učení Stanislavského označil za nejdůležitější dvě slova: chci a kdyby. Zvláště ono magické „kdyby“ je provokatérem fantazie, bez níž je herecká práce vůbec nemyslitelná. Musilovými slovy řečeno: „Hraní bez hraní si je hrůza!“

Sníme o charakteru besed na příští národní přehlídce vesnických souborů. Měly by se odehrávat v sále s jevištěm a být pokusnými dílnami. V roli mistrů by mělo vystoupit co nejvíce profesionálních režisérů a herců. Tovaryše a dělníky budeme ochotně dělat všichni. J. B.

NA SRDCE JSOU PODĚBRADY

Díky vynikající práci funkcionářů MěNV a Kulturního a společenského střediska tohoto lázeňského města, díky podpoře vyhlásovatelů, laskavých patronů, širokého aktivu dobrovolných spolupracovníků a výborného obecenstva byla od 9. do 19. listopadu min. roku realizována divadelní přehlídka mladých ochotnických souborů ze Středočeského kraje, z Moravy i Slovenska. Z hlediska ochotnického divadelnictví šlo o mimořádně významný počín, který skončil celkovým zdarem. Protože se jeho podrobnému hodnocení můžeme z uzavěrkových důvodů věnovat až v příštím čísle, rádi zde alespoň konstatujeme, že pořadatelé vzali opravdu vážně slova, která si otiskl v programu: „... pokusit se založením festivalu divadla mladých dát z Poděbrad, kde sídlí kapacity na léčení lidských srdcí, malou injekci stárnoucímu ochotnickému divadlu.“

DZIECIECY ZESPOL TEATRALNY CUKROWNI „LAGIEWNIKI“, OKRES DZIERZONIÓW vystoupil před zahájením přehlídky ve Vysokém nad Jizerou. Hrál Andersenova Pasáčka vepřů metodou, známou i u nás z třídních vystoupení školáků: část pohádky se předčítá, část na jevišti předvádí. Děti to byly milé, o to nic, pár hezkých nápadů — a zase sporné prvky hraní si na velké divadlo, což jsou problémy, také u nás často diskutované. Vystoupení trvalo půl hodiny. Vybíralo se na ně vstupné, dosti značné, což nás zarazilo. Nepatří, myslíme si, k programům, jejichž smysl je tak jasně zaměřen jen do středu hrajících dětí — a vůbec ne k překročení rampy.

O JEDNOM SETKÁNÍ

Nedávno jsem se zúčastnil v sálku v Brně-Lesné večera poezie. Žádná opona, jen minipódium a u stropu a na sloupku několik loutkových reflektorů. Sotva představení započalo, uvědomil jsem si, s jakým citem a v jak přesném rytmu kdosi neznámý ovládá tento světlý park. Za celé, asi hodinu trvající představení jsem nezaznamenal žádnou chybu, nedostatek, naopak. I samostatná světelně hudební produkce, pozůstávající v rytmickém prolínání barevných světelných stop na plastickém obraze, měla svůj přesně realizovaný řád.

Po představení jsem se zastavil s několika přáteli a tu ke mně přistoupil neznámý mladík a ptal se, jak to myslím s těmi spodními rampami. Z počátku jsem jeho otázku nechápal, teprve po chvíli jsem pochopil, že je jedním z těch amatérů, kdož dělají mnou lektorovaný Dálkový dopisovací kurs pro osvětlovače, který před časem vypsala pražská Scénografická ústav. A měl jsem radost.

Při psaní kursu jsem myslel na profesionální osvětlovače. Jaké však bylo mé překvapení, když jsem zjistil, že plných 25 % kursistů je z řad amatérů. Měl jsem strach, že předkládané kapitoly a hlavně kontrolní otázky z probírané látky budou nad sílu ochotníků a nad jevištní divadelní zkušenost. Sotva však začaly přicházet odpovědi, bylo jasné, že mé obavy jsou liché. Ukázalo se, že znalosti osvětlovačů-amatérů se mohou směle měřit s profesionály, kteří svítí v kamenných stálých divadlech. Zamýšlel jsem se nad tím, čím to je, a až do setkání na Lesné mi to nebylo dost jasné. Pak jsem pochopil.

Také na 42. JH. jsem se sešel s několika amatéry, kteří kursy SCÚ dělají. A většinou si je museli zaplatit z vlastní kapsy. Jejich zájem o zvýšení umělecko-technické úrovně amatérské práce je zájímavý tím, že se realizuje jaksi ve skrytu. Herci mají za svůj výkon přímý ohlas potlesku. Ochotnického osvětlovače, zvukaře či technikaře zná však jen málokdo. Jeho odměnou je pouze dobře vykonaná práce. A ještě něco. Znáám několik vynikajících profesionálních osvětlovačů, kteří do divadel přišli z amatérských souborů. Kéž by jich bylo víc! I taková setkání stírají rozdíl mezi amatéry a profesionály.

V. MÜLLER

O RECITACI, O DIVADLE A O TOM, CO MAJÍ SPOLEČNÉHO

Psát o recitaci do *divadelního* časopisu, znamená objasnit nejdřív otázku, co vlastně mají společného recitace a divadlo. A proč o recitaci (nebo o uměleckém přednesu, chcete-li) mají číst tvůrci divadelních představení.

Snad by stačilo připomenout, že do konce minulého století se herectví a recitace od sebe vůbec neodlišovaly a nedělily. Ale, namítnete, už tomu tak není! Tak proč tedy?

Jednak trvá *souběžnost* obou disciplín dodnes. Mnoho herců, ať profesionálních nebo amatérských, vedle své herecké praxe také recituje. Jednak do herecké výchovy a přípravy herce bezesporu patří vytříbená a kultivovaná řeč. A dokonce je třeba jí věnovat v činoherním souboru speciální pozornost. Ani tragický, ani komický příběh nelze na jevišti hereckými prostředky *bez textu* odehrát. Leda bychom dlouhým a důkladným školením přepracovali své herecké prostředky na prostředky pantomimické. Naučili se nové abecedě významů gesta a zkřivení rtů, která odpovídá tomuto umění beze slov. V činoherním provedení však příběh na jevišti všechny hlavní významy a největší díl významů vůbec sděluje slovem.

A konečně herci — ať profesionální či amatérští — vždycky dávali péči slovu na jevišti. V odborném divadelním školství vždy existovala tato disciplína jako *předmět*, ať už se kdysi nazýval deklamací nebo později nesl název recitace či umělecký přednes. Jednu krátkou dobu se zdálo, že věnovat ve výchově herců odděleně pozornost mluvenému slovu je formální zbytečnost — a předmět byl zrušen. Netrvalo však dlouho a vrátil se zpátky do osnov. Stejně se věnovali této disciplíně amatérští divadelníci našich revolučních dělnických skupin a souborů mezi dvěma válkami. Zvláštní pozornost věnovali zvláště recitaci *sborové*. František Kubr (v knížce *O divadlo života*) na to vzpomíná: „... sborová recitace žila dál, zvláště ve skupinách mládeže. Mládež si tento útvar jevištního projevu zamilovala.“ A o něco dále: „Ještě jeden blahodárný výsledek měla masová obliba sborové recitace. Znatelně se zvedla kultura jevištní řeči ve skupinách dělnických divadel. Sborová recitace se pěstovala ve skupinách DDOČ a začátečníkům bylo uloženo cvičení v recitaci jako součást členských povinností.“

Recitace dává tedy nejen možnosti další disciplíny a tedy dalšího typu programu vedle divadelního představení pro soubor a hereckého výkonu pro jednotlivce. Dává i příležitost ke zkvalitnění vlastního hereckého výkonu.

Samozřejmě, herecký výkon se skládá i z jiných prvků, ale když herec v uměleckém přednesu zvládl úkol *vyjádřit hlasem vše* bez pomoci dalších hereckých a jevištních prostředků, pak si pro vlastní hereckou praxi vybudoval výrazný a plastický prostředek projevu. Soustředění na artikulaci, dechovou a hlasovou techniku (bez něhož se recitátor prostě neobejde) umožňuje mluvní akci maximálně srozumitelnou, slyšitelnou a plastickou při minimální námaze a únavě.

A pak je tu ovšem i lákavá praktická stránka. Vystou-

pení recitátora bez líčení a kostýmu, bez kulis a bez složitého nácviku souhry je vždycky pohotovější a operativnější. Dá se nastudovat poměrně snáze a při provedení je bezesporu daleko méně náročné. Proto mnoho souborů možností této bratrské disciplíny bohatě využívá. Někdy jim umožní pohotově reagovat na slavnostní příležitost v obci nebo v závodě, jindy umožní zaměstnat část souboru, která právě není zapojena do přípravy nejbližší inscenace.

Zvláště přitažlivá bývá tato práce pro mladé členy souboru. A soubor touto cestou může získávat a vychovávat svůj vlastní dorost. Všimněte si jen, kolik je dnes na školách všech stupňů recitačních sborů, souborů a divadel poezie. Se skončením školy se rozcházejí a jen tu a tam

ještě vidíme některého mohykána rok či dva v soutěži jako sólistu. Jak by se vyplatilo divadelním souborům věnovat pozornost těmto školním kolektivům, pomáhat jim svou zkušeností a získávat z jejich řad novou krev! Prozíravé poradní sbory pro amatérské divadlo při okresních zařízeních samy dbají o takové příležitosti. Jsou v kontaktu s poradním sborem pro umělecký přednes a není-li zřízen, pečují o tento obor samy.

Letos se budeme na tomto místě pravidelně věnovat problematice uměleckého přednesu. Je to disciplína, která žije několik desítek let samostatným životem. Ale úzká a druhá spolupráce přednesu a herectví je plodná a užitečná pro oba obory.

VÍTĚZSLAVA ŠRÁMKOVÁ

V. NEZVAL:

PAMÁTKY MIKULÁŠE LENINA

*Byli jsme svědky dob
kdy vymírají dynastie
a všechny noci se podobaly navzájem
tak jako jeptišky hlídačící katafalk*

*Ó těch květin jež vybuchují!
Ó těch magických světél na frontách
kdy byla modř exotickou
a kdy byly oči modré jako kapesní
šátek*

*Císařský katafalk na cimbuří
jak obraz mrtvého Jeruzaléma
a vy jste si stavěli holé kříže
jak zahrádky*

*Tenkrát jsme se rozhodli
zapálit ohňostroj
Granáty praskají v lebkách
korunovačnických klenotů
Dějiny přestaly existovat*

*Zapálili jsme katafalk
V zátiší promenád hoří barikády
Tehdy se narodil moderní Dionýsos
za zvuků šarlatových varhan z Moskvy*

*Byli jsme svědky dob
kdy vymírají dynastie
a s jediným králem zanikala císařství
jak města při zemětřeseních*

*Až si vzpomenu těchto dnů
pochopí se co je válka
pochopí se kouzlo revoluce
a fantasmagoričtí básníci*

*Čtete potom útržky z letáků
a budete obdivovat Lenina
budete oplakávat tento den
v kalendáři příštího letopočtu*

*Spálené traviny vzplanou
a město se začne zalidňovat
Kolovrátkáři potulní rytíři a věštkyne
ve vašem příštím letopočtu*

*Byli jsme svědky dob
jakým se za sto let již sotva uvěří
Tehdy se pochopí kouzlo
revoluce náš hrob
a rádioví žongléři*

MALÁ GALERIE RECITÁTORŮ

Jindřichu Lencovi je třicet let a je pracovníkem organizace, která měří čistotu ovzduší v Severočeském kraji. Povolání má tedy velmi prozaické. Přesto se už po léta věnuje poezii. Cesta k recitaci vedla přes amatérské divadlo a vojnu do poetické kavárny Leporelo v Chomutově. Tady v letech 1966 až 1970 mohl napočítat asi 350 vystoupení. V současné době je členem divadla Na rynku v Chomutově a od roku 1969 i členem Severočeského klubu recitátorů, v němž se soustřeďují přední

amatérští interpreti poezie z kraje. Klub se pravidelně pětkrát do roka schází v některém rekreačním středisku kraje. Recitátoři zde pod vedením zkušených lektorů konfrontují své výkony, názory i problémy. Práce v klubu se osvědčuje — jak svědčí i příklad Jindřicha Lence, který v posledních dvou ročnících Wolkrova Prostějova získal 1. místo ve své věkové kategorii a přední místa na Moravském festivalu poezie ve Valašském Meziříčí. Fotografie je z vystoupení na Věnci vítězů na letošní Slovesné jari v Martině.

PSYCHOLOGICKÁ DRAMATA L. N. TOLSTÉHO

Dramatická tvorba L. N. Tolstého (1828—1910) obsáhla mnohem rozsáhlejší tematickou oblast a charakterizuje ji pozvolná proměna filosofické i estetické koncepce, kterou vytlačovala životní realita. Nešlo jen o překonání idealistických názorů, osobité varianty novodobého náboženství, ale o rigorózní hlediska, podle nichž se měl utvářet repertoár lidových scén. Na jedné straně nacházíme pozoruhodný záměr, obdivuhodnou snahu věnovat se dramatické tvorbě pro nejširší vrstvy obecnstva, ponechaného dosud mimo dvorní i soukromé scény; na druhé pak mentorské postupy, zvláštní směr didaktických hledisek, stěžejí přijatelnou na scéně. Jako v celém literárním díle L. N. Tolstého zvítězila nakonec životní realita nad spekulativními schémata.

Pro začínajícího dramatického autora L. N. Tolstého platila jediná autorita, komedie A. N. Ostrovského, zbožný obdiv k dílu „Svůj k svěmu“ a „Výnosné místo“. Divadelní scéna jej přitahovala, i když právem odmítal její podíl na amorálním životě privilegovaných vrstev.

Z přípravné fáze kolem roku 1856 se dochovaly pouze tituly, popřípadě

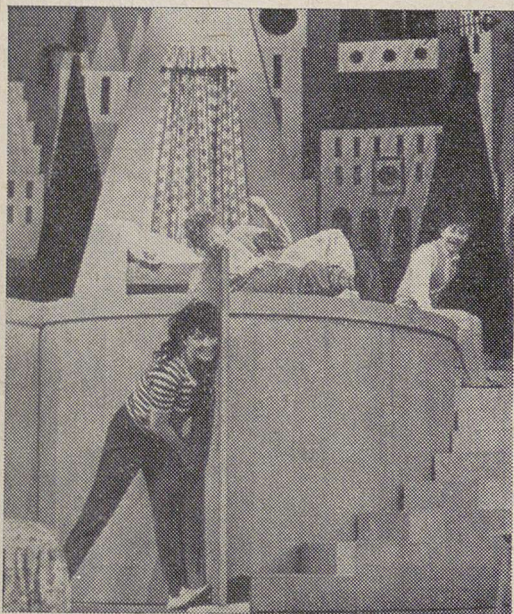
zlomky nedokončených her. Názvy — „Dvořanská rodina“, „Praktický člověk“, „Volná láska“, „Strýčkovy požehnání“ — nedávají přesnější představu o vlastním zaměření. Začátek prvního dějství a tezovitý scénář „Dvořanské rodiny“ naznačuje, že hra měla zachytit „amorální poměry na venkově“. Konflikt postavil proti sobě dva bratry — snílka Valeriana a sobeckého Anatolije, zápasící o přízeň půvabné dívky. Pro další vývoj dramatického díla L. N. Tolstého zdá se důležité, že v komedii převládá satirické výjevy a její pojetí odpovídalo literárním zájmům začínajícího autora. Zápas bratrů, jejich milostné soupeření připomínalo Schillerovo drama „Loupežníci“, nejedna ze scén se blížila literárním dramatům M. J. Lermontova. Estetický ideál L. N. Tolstého zahrnoval v té době patetické monology, proklamativní prohlášení, překypující vášnivým citem, a prazvláštní postavení „zbytečného člověka“, jak je rozpracovávalo dramatické dílo I. S. Turgeněva. Poznání nemožnosti sloučit tak protikladné zájmy nastoupilo později.

Rané dramatické dílo L. N. Tolstého vycházelo z momentálních podnětů a kombinovalo literární poznatky s realistickými představami. Tak nedokončená „Komedie ze života Olež-

ky“ konfrontovala morální kvality děvcete, které přijelo z venkova, s nemorálností statkářské rodiny ve městě. Již na samém počátku dramatické tvorby ukázal se opravdový zájem L. N. Tolstého o emancipaci i jeho nezlomné přesvědčení, že se nemůže uskutečňovat ve školních lavicích, kursech a přednáškách, ale přímo v rodině. Názor, který vtělil do nejdělné pasáže „Vojny a míru“ i „Kreutzerovy sonáty“ aj. Již tehdy obhajoval přesvědčení, že se ruská společnost obejde bez telegrafistek a advokátek, badatelek a spisovatelek, ale „zahyne bez matek, opravdových pomocnic, kamarádek a těšitelek“, podporujících v mužích nejkrásnější vlastnosti...

Z okruhu podobných představ vyšla komedie „Nakažená rodina“ (verze pod názvy „Noví lidé“, „Staré a nové“, 1863—1864), satirický výpad proti módně chápané emancipaci a hnutí tzv. nihilistů, inspirovanému názory revolučních demokratů. Kritika L. N. Tolstého se týkala sociálních představ, jak je obsáhly vize budoucnosti v románě N. G. Černyševského „Co dělat?“. Jeho kategorické výhrady vzbudila „volná láska“, snaha obcházet rodinné vztahy a pevná pouta mezi manželskou dvojicí, podobně jako petrohradská komuna, dávající příležitost ženám uplatnit se mimo rodinu. L. N. Tolstoj se vysmíval nejen představám revolučních demokratů, ale důsledně kritizoval starou dvořanskou generaci. Výhrady vzbudila nemravnost, bezpracná existence, lpění na výsadách a neschopnost vytvořit cokoliv pozitivního.

m a l á g a l e r i e

Moskevské divadlo Satiry: scéna z Lindgrenovy hry „Drobeček a Karlsson, který žije na střeše“. Vpravo Deset dnů, které otřásly světem. Foto Ozerského, APN

V tomto směru se dramatická prvotina překrývala s názory I. S. Turgeněva, vyjádřenými v románu „Otcové a děti“ (1862).

L. N. Tolstoj při veškeré úctě k Turgeněvovu dílu nepřijal jeho hledisko: román se mu zdál příliš spekulativní, chladný a objektivní. Trval na názoru, že „soudobé téma vyžaduje větší zaujetí“ a považoval Turgeněvovo podání za více než taktní. „Nicotní lidé“ (modifikace pojmu „zbyteční lidé“) se L. N. Tolstému nezdáli natolik neškodní, aby bylo možné tolerovat jejich sobecké zájmy. Egoismus dvořanstva podmiňoval „autorovu krutost“, nutnost výraznějšího a kritičtějšího zpracování, jež se nemohlo obejít bez satiry a ironie. V takovýchto úvahách se rodily principy pozdější komedie „Plody osvěty“.

V době intenzivní práce na románovém díle „Vojna a mír“ vznikla jako „oddychová záležitost“ komedie „Nihilista“ (1866), s níž autor počítal pouze v rámci úvah o domácích amatérských představeních. Text díla se nedochoval a je známa pouze jedna z přípravných verzí. Ve srovnání s napjatou prací na románové epopeji zdálo se L. N. Tolstému více než lehké připravit nenáročnou komedii, jak dokazují výroky v deníku. Dějová fabule komedie je jednoduchá: manžel žárlí na ženu, podezírá mladičkého studenta, který ve skutečnosti pomáhá připravit vhodný dárek k blížícím se manželovým narozeninám... Práce na textu vnesla sem další motivy: milostný motiv se stal složitější, objevila se dvojice půvabných dívek, které žárlily na

studenty a utvrzovaly manžela v podezření aj. Student-nihilista vyprávěl nábožné stařence o svých plánech, snažil se ji získat pro novodobou filosofii. Původní ironii vystřídal humor, ladění, L. N. Tolstoj nepovažoval již revolučně demokratické představy o rodině za příliš nebezpečné.

„Nakažená rodina“ a „Nihilista“ zůstaly na okraji literárního díla L. N. Tolstého. Jeho raná dramatika nepřinesla významnější tematické objevy a její umělecká stránka zůstala vyloženě konvenční. Většinou jednoduchá dějová fabule, několik přímočarých motivů, didaktické rozuzlení zápletky nemohlo vyhovět náročným představám zkušeného spisovatele, který poněkud podceňoval žánr dramatu a komedie. Zdál se mu příliš snadný ve srovnání s problematikou, kterou řešil v literárním díle. Konvenční výsledek však neodpovídal jeho představám, snad proto se vrátil k dramatické tvorbě až v osmdesátých letech.

Návrat k dramatické tvorbě podmiňoval zájem L. N. Tolstého o lidové divadlo, snaha vytvořit v dohledné době repertoár, který by poskytl venkovskému publiku základní rady, jak hospodařit a žít, čeho se vystríhat atd. Jako podnět posloužila pravděpodobně prosba P. A. Dënisenka, který vydával divadelní časopis, určený na pomoc lidovým scénám, kde chtěl publikovat dramatizace některých povídek L. N. Tolstého. Autor vyhověl jeho prosbě a napsal cyklus didaktických her, dobových agitek: „O pánovi, který zchudl“ (1886), „První vino-

palník, aneb Jak si čertík vysloužil krajíc chleba“ (1886) aj. V prvním případě zpracoval biblickou legendu o pánovi, který se dá na pokání a rozdává celý majetek; v druhém lidovou báchorku o čertíkovi, který naučil hospodáře pálit vodu. Zajímavé je, že L. N. Tolstoj v obou případech porušil své předsevzetí a nezřekl se divadelních efektů, které teoreticky zásadně odmítal. V zájmu předlohy tu zaznívaly úder hromu, křičovaly se blesky, ozývaly se tajemné hlasy aj. Některé z těchto motivů, zbavené původní přimáčarosti a jednoduchosti, vstoupily do hry „Petr Chlebník“ (1884 až 1894).

Základní prvky dramatické metody L. N. Tolstého tvořila v obou případech i příliš účinná ilustrace: nejprve čertík vysvětlil záměr, jak se pokusí připravit mužíka o duši, poté následují rázorné příklady, co udělá z člověka alkohol, když v něm probudí zvíře... Některé z těchto představ, jmenovitě přesvědčení, že alkohol není nic jiného než rafinovaný projev „sociálního zla“, promítly se do nedokončené komedie „Z ní jsou všechny hodnoty“ (1910).

Ilustrativnost, statická a neúměrná didaktičnost neprospěly sice dramatické metodě L. N. Tolstého, přesto však hry pro lidová divadla dokumentovaly jeho bezprostřední zájem o tuto sféru. Objevily závažné inspirující podněty, k nimž později sáhl A. Blok i M. Gorkij.

(Pokračování)

s o v ě t s k ý c h d i v a d e l

BALADA O PORUČÍKOVĚ A MARJUTCE

(úryvek z šestého obrazu)

Přeložili V. Kudělka a B. Jičínský

(Podle povídky B. A. Lavreněva Jedenačtyřicátý)

Osoby: Poručík

Marjutka

Vydala DILIA — 1972, uvádí Divadlo E. F. Buriana

PORUČÍK
(hledí na moře a najednou
ustrašeně zavolá) Marjutko!

MARJUTKA

Copak?

PORUČÍK

Podívej — Vjachir... Semjannyj!

MARJUTKA

(vyskočí celá šťastná) Kde?

PORUČÍK

(jí uchopí za ruku) Tady ne,
tam! (Ukáže rukou)

MARJUTKA

(se mu vytrhne a skočí do
moře, klekne a vykřikne) Vja-
chire! (Prohlíží si utopence)

PORUČÍK

Ryby ho už celého ohlodaly.

MARJUTKA

(s hrůzou v hlase) To byl Sem-
jannyj!

PORUČÍK

Jaks ho poznala?

MARJUTKA

Podle černého kabátu.

PORUČÍK

Není to ani Semjannyj, ani Vja-
chir!

MARJUTKA

Tak kdo?

PORUČÍK

Smrt. Smrt vztahuje po nás
ruce. Smrt na vlnách. Přichá-
zí. Když ne pro tebe, tak tedy
pro mne.

(Oba na okamžik zmlknou.
Pomyšlení na smrt jim vzá-
lo řeč)

MARJUTKA

Pomoz mi!

PORUČÍK

Co chceš?

MARJUTKA

Přece ho nenecháme jen tak.
Musíme ho pohřbit.

PORUČÍK

Nemáme lopatu ani rýč. To
chceš holýma rukama hrabat
v zamrzlé zemi?

MARJUTKA

Tady ho budem mít pořád na
očích.

PORUČÍK

(se k ní přiblíží) Zatahneme
ho kousek dál a moře ho samo
odnese.

MARJUTKA

Já nemůžu. (Odvrátí se)

PORUČÍK

Udělám to sám. (Odstrčí nohou
mrtvolu do vln)

MARJUTKA

(se obrátí a hledí za utopen-
cem) Sbohem, Semjannyj! (Tiše
se rozpláče)

PORUČÍK

Neplač! Půjdem co nevidět za
ním.

MARJUTKA

Ty myslíš, že sem nikdo ne-
přijde?

PORUČÍK

Ať přijde nebo ne, jednomu
z nás přinese smrt.

MARJUTKA

Miláčku, co je to dneska s te-
bou?

PORUČÍK

Nic mi není. Jen bych se rád
oholil, abych se zas podobal
člověku. Před chvílí jsem ve
vodě uviděl, jak vypadám.

MARJUTKA

Já se v ní taky viděla.

PORUČÍK

Život je samé bláznovství. —
Přesvědčení! Ideály! To všec-
ko je lež! Humbuk! Podvod! Klam...
Sírény. Chci žít! Je mi sedmadvacet a najednou ví-
dím, že jsem vlastně vůbec ne-
žil. Gardový poručík? Kčertu
s ním! Rozházal jsem hromadu
peněz. Lítal z jednoho konce
na druhý, pachtil se za ideá-
ly... a nic. Srdce mám k smr-
ti smutné.

MARJUTKA

Ale proč? Copaks neměl všec-
ko, nač sis jenom vzpomněl?

PORUČÍK

(s krutou ironií) Kdyby mi ten-
krát někdo řekl, že budu mu-
set žít na tomhle ubohém
kousku země, ztraceném v mo-
ři, poslal bych ho nejspíš do
blázince.

MARJUTKA

A čeho ses teda dožil?

PORUČÍK

Těch podivných dní tady.

MARJUTKA

Tak ty toho lituješ?

PORUČÍK

(pokračuje v úvahách) Dní,
kdy v sobě nemáš nenávist
k světu; kdy se necítíš sám

v tom obrovském moři dravého
života; kdy ses v něm rozply-
nul. Jeho dech je i mým de-
chem. Vlny se třísí o břeh a
dýchají. Je to můj dech, dech
mé duše, mého těla. (Po pau-
ze) Je to tep mého srdce.

MARJUTKA

(s úsměvem) Jsem šťastná.

PORUČÍK

(po chvíli) Jen aby to všechno
nebyl zrádný zpěv Sírén.

MARJUTKA

Ale já přece nejsem Síréna.
Jsem Marjutka, rybářský děv-
če a... (Zmlkne, protože si
uvědomí, že také rudoarmějka)

PORUČÍK

A?... Cos chtěla říct? (Po
chvíli) A nebylo lepší, že jsme
odešli z toho hrozného rozpá-
leného písku? Zůstat navzdyc-
ky tady a nevědět o ničem.
Jako bychom byli částečkou
slunce, částečkou moře...
Nebo pouhou hrstí tohoto pís-
ku.

MARJUTKA

(se něžně usměje) Ne, to ne.
Já bych tu zůstat nechtěla. Le-
nošení to není nic pro mě. Ješ-
tě bych tu onemocněla. Tady
člověk nemůže nikomu říct
o svém štěstí, všude jenom lek-
lý ryby. Mám ráda moře, a
když se zahledím do té modré
dálky, zdá se mně, že si poví-
dám s vinama. Ale to není to
pravý. Kdyby tak už přišli ry-
báři. Stýská se mi po živých
lidech.

PORUČÍK

A my dva snad nejsme živí?

MARJUTKA

Ještě jsme, ale už nám za pár
dní dojde chleba, co potom?
Dostanem kurděje, lásky se člo-
věk nenají. A ti tam bojují,
prolívají krev...

PORUČÍK

Copak ty chceš zpátky k ar-
mádě?

MARJUTKA

Přísahala jsem. A vůbec — je-
nom tam doopravdy žiju! To
mám dezertovat sama před se-
bou?

PORUČÍK

Já jsem začal všechno nenávi-

dět. Tolik roků jen samá krev
a nenávist; i já měl kdysi krás-
ný lidský život, studoval jsem
filosofii a žil jen mezi kniha-
mi. Mezi milými knihami. To
jsou ty jediné věrné přítelky-
ně! Představ si — večer, v uli-
cích hustá petrohradská mlha.
Lidé se choulí do kabátů. A ty
si sedíš s knihou v křesle
s knihou u krbu, pod lampou
s modrým stínítkem a cítíš
v duši pohodu a mír.

(Marjutka mu mlčky a téměř
bez hnutí nadšeně naslou-
chá)

Ale jednoho krásného dne se
v člověku všechno zhroutlí a
rozplyne. Válka! Tradice, čest
starého rodu. Křičelo to ve
mně a také mě to přesvědčilo.
Šel jsem s upřímným pře-
svědčením, že je to tak správné.

MARJUTKA

Tos nevěděl, že byli i takový,
co se vzepřeli?

PORUČÍK

Slyšel jsem o nich, ale myslel
jsem si, že jsou to moji nepřá-
telé.

MARJUTKA

Už tenkrát byly dva světy.

PORUČÍK

A my dva teď balancujeme nad
propastí.

MARJUTKA

Zabíls jich hodně?

PORUČÍK

Míň než ty.

MARJUTKA

Tys nebyl na frontě?

PORUČÍK

Zpočátku ne. Až potom, když
jste začali vy. Zastřelili jste
mi v Petrohradě otce a zabavi-
li továrnu.

MARJUTKA

Tak proč ses nepřidal k revo-
luci?

PORUČÍK

V Gomelu mě zajali dezertéři.
Strhli mi výločky, naplivali do
obličejů a potřísnili mě výkaly.

MARJUTKA

Tos jistě špatně zacházel s vo-
jáky.

PORUČÍK
Nikdy jsem nikomu neublížil.
MARJUTKA
Doplatils na druhý.
PORUČÍK
Poznal jsem, že i revoluce má
šilhavé oči a přijícnou tvář.
MARJUTKA
Já taky?
PORUČÍK
[na okamžik zmlkne] Všecko
je klam a podvod. Válka, vlast,
revoluce, všichni se jenom
opíjejí krví. Nemá to smysl bo-
jovat pro nějaké výločky.
MARJUTKA
Ty kolem sebe nic jiného ne-
vidíš?
PORUČÍK
Chci zpátky ke knihám. Myš-
lenky — to je jediný pravdič-
vý a krásný svět. Všechno
ostatní je jenom hnojiště.
MARJUTKA
[dotčeně] Když je svět na dvě
půlky, když jsme ho na chvíl-
ku zarazili a chceme předělat
ty jeho vyježděné koleje, když
lidé hledají spravedlnost, kte-
rou jim nechce dát ani bůh ani
dáběl, a když pro to všecko
máme tyhle své ruce od krve
— ty bys chtěl trčet doma a
číst si pohádky jako stará Gu-
gnice?!

PORUČÍK
[vyskočí a zmučeně vykřik-
ne] Nevím... Nic nevím a
nechci to vědět... Zabít co
nejvíce lidí, aby si ti, co zbu-
dou, mohli nácipávat břicha a
kapsy? K čertu s tím vším! Co-
pak si myslíš, že jste objevili
poslední ze všech pravd?
Hloupá iluze! Fatamorganal
Mám už po krk té špíny!

MARJUTKA
[pomalu a chladně] No jo,
panstvo s čistýma rukama! To
se v té špíně mají za tebe bab-
rat druží?!

PORUČÍK
Ať se ksakru babrají, když se
jim to líbí.

MARJUTKA
Naplivals na mě!

PORUČÍK
Mášo! Dobře mě teď poslou-
chej! Teď jde jen o to dostat
se odtud! Potom spolu odjede-
me na Kavkaz. Mám u Suchu-
mi krásnou vilu. Vezmeme si
knihy a všechno ostatní pošle-
me k čertu. A ty se začneš
učit. Říkalas mi přece, že by
ses ráda učila. Udělám, co ti
na očích uvidím. Pro tebe vše-
chno. — Zachránilas mi život.
A na to se nezapomíná.

MARJUTKA
[náhle vstane] Já že bych měla
zalžít do peřin a muchlat se
s tebou — teď, když se lidé pe-
rou o život? Mám já se cpát
cukrovím, na kterým je krev?!

PORUČÍK
[se smutkem v hlase] Proč
hned tak spouštíš, Mášo?

MARJUTKA
Jsem tvrdá a krutá, protože ce-
lej svět je takovej! Nikdo ho

nerovnal, nikdo ho taky ne-
válcoval. Ale pro tebe, ty faj-
novko, by tu mělo být všechno
pěkně uhlazený a ještě posy-
paný cukrem, co?!

PORUČÍK
Jak můžeš být tak nelidská a
toužit po zabíjení?

MARJUTKA
Zabíjím jenom ty, co sami za-
bíjejí.

PORUČÍK
S opilými a zavšivenými bandi-
ty — jak můžeš?

MARJUTKA
[si založí ruce v bok a vy-
buchne] Tvoje duše je zavšive-
ná, abys to teda věděl. Stydím
se, že jsem se kdy spustila
s takovým... Šlapals po mně
tím svým všivým včerejškem.
Píješ mi krev až ze samého
srdce! Mizerol! A měš chtěl
taky nakazit: Másenko, odejde-
me spolu, budeme se válet
v postýlce, budeme si žít hez-
ky v klidu, a ti druží jen ať si
ten svět převracejí sami — ať
ohýbají ty své hřbety, ať je že-
rou vši, ať se topěj v potu a
krvi. Že se nestydiš, mizerol!

PORUČÍK
[vyskočí] Mírní se, ty couru
jednal!

MARJUTKA
[se naježí jako kočka] Cože?
[Udeří ho do vyzábě a neho-
lené tváře]

PORUČÍK
[se zapotáčí a zatne pěsti] Tvo-
je štěstí, že jsi žena!

[Oba na sebe hledí upřeně a
s hroznou nenávistí]

MARJUTKA
Jak je milostpán ohleduplněj!

PORUČÍK
Nenávídím tě.

MARJUTKA
Darebáku!

PORUČÍK
Couru!

MARJUTKA
Paďoure bělogvardějskej! [Zmi-
zí rychle v chatrči]

PORUČÍK
[za ní rozčileně volá] A co
když s tím bělogvardějským
paďourem budeš mít dítě?

[Poslouchá, ale z chatrče
se neozývá žádná odpověď.
Rozhostilo se smrtící ticho.
Jen moře klidně šumí. Poru-
čik unaveně usedne]

Kdyb tak byla aspoň cigare-
ta! [Opře se o stěnu, zavře
oči a sklesle si pohvizduje me-
lodii z Čajkovského]

MARJUTKA
[vyjde po chvíli na zápraží —
také ona je už unavená] Ne-
sníme si něco?

PORUČÍK
[unaveně] Posad se ke mně,
Marjutko!

MARJUTKA
Zabijou mě.

PORUČÍK
Vždyť je to všecko jedno. Stej-
ně je s námi konec.

MARJUTKA
Nech už toho, jo?

PORUČÍK
Posad se.

MARJUTKA
[jde jako ve snu a posadí se
vedle něho] Já už opravdu ne-
můžu. [Opře se unaveně rov-
něž o stěnu a zavře oči]

PORUČÍK
Nezbyla už ani špetka tabáku.

MARJUTKA
Jestli do tří dnů nepřijedou
rybáři, tak to skoncuju.
[Je slyšet křik racků]

PORUČÍK
[najednou vyskočí, napřáhne
ruku a řekne tiše] Plachta!...
Plachta!...

MARJUTKA
[vyskočí také a zahledí se v tu
stranu — přitiskne si dlaně na
rozechvělá nadra a očima se
vpíjí do obzoru. Ještě tomu ne-
chce věřit] Plachta?...
Na obzoru plachta blá!...

MARJUTKA
[se tomu brání] Přestaň, hlu-
páčku!

PORUČÍK
Másenko, rybičko moje drahá,
královno amazonek! Jsme za-
chráněni, vši ty to, jsme za-
chráněni! [Obejme jí a při-
tiskne k sobě]

MARJUTKA
Tak vidíš, tv můj blázínku. Už
taky bys rád mezi lidi.

PORUČÍK
Počkej, musíme jim dát zname-
ní. Ještě by nás mohli pře-
hlédnout.

MARJUTKA
Máš pravdu. Je tu spousta
ostrovů. Holahej! Holahej!
[Poslouchá, ale odpověď nepři-
chází] Přines puškul

[Poručík běží pro pušku]
[Marjutka doběhne na písčinu,
kývá a volá] Holahej, holahej!

PORUČÍK
[se vrátí s puškou] Slunce
s nebe sestřelím!

MARJUTKA
Neblázní! Vystřel honem tři-
krát za sebou!

PORUČÍK
[vystřelí, ale silně se při tom
zachvěje] A teď raděj ty.

MARJUTKA
[vezme mu rychle pušku a v-
střelí podruhé. I ona se však
při tom zachvěje. Usměje se
tomu] Vidíš, já se taky chvěju.

PORUČÍK
Panebože, jen aby nám neod-
pluli!

MARJUTKA
Vystřel ještě jednou!

PORUČÍK
Nemůžu. točí se mi hlava.

MARJUTKA
Jestli to tak neuslyšeli?!

PORUČÍK
Vystřel ještě!

MARJUTKA
Mně se taky točí hlava.
[Z lodí se ozvou výstřely]
Slyšeli nás!

[Odhodí pušku a oba utíkají
k nejvyššímu místu, kde tiše,
napjatě hledí do dálky]

PORUČÍK
Jaká je to loď?

MARJUTKA
Rybářská to nebude.

PORUČÍK
Na to je příliš velká.

MARJUTKA
Mohla by to bejt taky hlídko-
vá.

PORUČÍK
Ale kdo by na ní teď plul?

MARJUTKA
[přemáhá pocit radosti, celá
se zachvívá] Není to nakonec
Jevsjukov?

[Oba se upřeně dívají na
moře]

PORUČÍK
[znenadání vykřikne] Hurá!
Jsou to naši! Naši! [Poskočí,
mává rukama a volá] Rychle-
ji! Rychleji!

[Marjutka se naježí jako
kočka, krátce vzdychne,
kousne se do rtů a pak ener-
gicky uchopí pušku. Jako
pomatená třeští očima s Po-
ručíka na blížící se loď]

[Ji nevidí, seskočí s vyvýšení-
m a rozběhne se do moře
vstříc lodí] Naši!

MARJUTKA
[křičí] Hej, kadete! Zpátky!
Slyšíš? Zpátky, chlape jeden!

PORUČÍK
[volá jako bez rozumu] Hurá!
Naši!

MARJUTKA
Stůj!

PORUČÍK
[mává rukama] Naši! Naši!!

MARJUTKA
[po krátkém, ale těžkém du-
ševním boji přikládá pušku
k líci] Stůj!

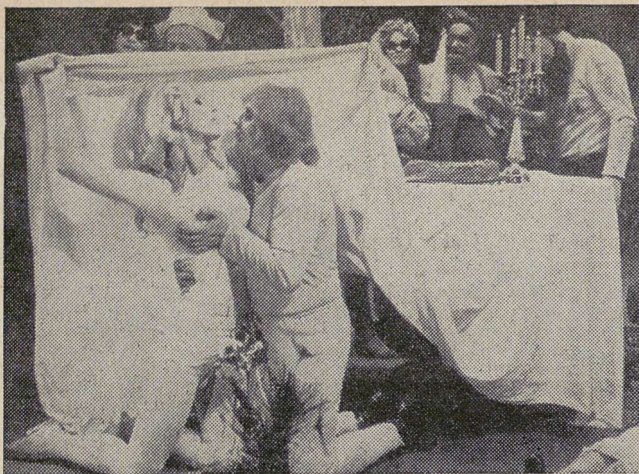
PORUČÍK
Tady ne, tady je mělčina. Tam,
ano tam! Hurá! Hurá! [Běží
ke břehu]

MARJUTKA
Stůj!!! [Vystřelí]

[Poručík se zhroutí jako pod-
fatý na břeh. Všechno pro-
běhne rázem — jako když
blesk sjede s modrého nebe.
Smrtelné ticho]

[Marjutka stojí chvíli bez hnu-
tí, pak upustí pušku, tápavě
dojde až k mrtvému a klesne
vedle něho na kolena] Ty můj!
[Z prsou se jí vydere těžký,
bolestivý pláč. Zvedne Poručí-
kovu hlavu a přitiskne si ji
k nadřím] Miláčku, probuď se!
Ty můj blázínku s modrejma
očima!

[Potom ustrne, slzy se jí ři-
nou z očí. Zadíva se na moře
a čeká odevzdaně na svou
vlastní smrt přicházející
z lodí. Moře, vítr, slunce]

Wyspiańskiego divadlo v Katovicích uvedlo hru *Rzecz listopadowa* od Ernesta Brylla který je dnes jedním z nejranějších polských dramatiků. Režisérem inscenace a současně výtvarníkem byl Józef Szajna.

o čem vím

„České gymnasium v Kroměříži 1882–1972“ je název publikace, která nedávno vyšla v krásném moravském městě, zvaném též Hanácké Athény. Tisk vyšel u příležitosti 90. výročí gymnasia, v jehož škamnách sedával ne jeden významný muž či žena. Ve Zpravodaji města Kroměříže, měsíčníku dobře redigovaném, některé z nich vyjmenovává dr. Fr. Voříšek, jeden z nejstarších žijících pedagogů školy. Pokud jde o divadlo – alespoň posledního pětadvacetiletí – byl tu divadelní život (a nejen v tomto pětadvacetiletí, ale i mnohem dříve!) vždycky velmi pestrý. První divadelní krůčky tu udělala např. Zora Rozsypalová, herečka St. divadla v Ostravě, jako divadelník začínal na Nadsklepí dnešní filmový režisér D. Holub, divadlo tu hrál režisér K. Kachyňa, režisér A. Hajda (dnes DP Gottwaldov), J. Karlík, laureát st. ceny (St. div. Brno), M. Horanský (šéf činohry v Chebu), bratři Zapletalové, kritik a dramaturg M. Smetana, ale stejně blízko měl k divadlu i spisovatel J. Tomeček, Fr. Kožík, malíř A. Procházka, abych na přeskáčku jmenoval i jiné generace. Tady začínal zpěvák

Rudolf Asmus, dnes stálý host berlínské Komické opery atd. Rada velkých jmen české kultury je spojena s tímto městem, ať už připomeneme zdejší pobyt K. H. Borovského, Riegrův, J. K. Tyl zde napsal několik svých dramát, z modernějších dějin rád připomenou dva významné Kroměřížany – Václava Talicha a Maxe Švabinského – od jehož narození uplyne v příštím roce 100 let. Musel bych jmenovat mnoho a mnoho lidí, abych alespoň částečně zachytil vývojovou kontinuitu, na níž může navázat dnešní úspěšný amatérský soubor Pal-Mag-neton v Kroměříži, účastník loňského Hronova. Kde je duchovně na co navazovat, tam se stále amatérskému divadlu daří. Kroměříž je jeden drobný příklad za všechny. Ale kolik takových krásných příkladů u nás máme!

Nová slovenská hra! Jmenuje se Brigitka a drozdí a uvedlo ji v premiéře Divadlo J. G. Tajovského ze Zvolena. Autorem je dr. Ernest Štric, novinář a rozhlasový autor, šéfredaktor i v Čechách populárního čtrnáctideníku Film a divadlo. Bratislavská Pravda přijala hru s velkými sympatiemi. Nebudu vyprávět její obsah, ale mohu říct, že je to hra komorní, komedie s malým obsazením (3 ž + 3 m). Pro amatérské soubory jistě velmi vhodná. Budete-li si psát o text do bratislavské LITY (slov. DILIA), setkáte se s tím, že hra má ještě druhý název – Golský proud. Titul, který zvolilo zvolenské divadlo pro svou premiéru, je myslím přitažlivější. A ještě pozor, pokud vím, hra se již překládá a uvede ji – patrně – šum-perské divadlo...

Premiéry: Zpoždění, s nímž dostává čtenář tento časopis, je od zmíněných premiér značné. Ale i tak si myslím, že stojí za zaznamenání, že – v Budějovicích uvedli velkou inscenaci Lavrenčova Přelomu, že Burianovo divadlo hraje novinku českého autora V. Trapla Ananké, což je nová parafráze Sofoklovy Antigony, že nový činoherní soubor, který nyní pracuje v Ústí n. L., nastudoval a na nedávné přehlídce v Mostě uvedl Volodinových Pět večerů, že Karlovy Vary uvádějí Optimistickou tragédii, která se na této scéně, nemýlím-li se, hraje vůbec prvně, že bratislavské SND uvedlo další novinku Jána Soloviče Věž naděje (režie T. Rakovský), že Komorní divadlo uvedlo Gorkého Poslední a že Tylovo divadlo v Praze mělo koncem listopadu premiéru Ostrovského Bouře (režie V. Huďeček).

ODJINUD

Smutná zpráva přišla ze SSSR. Loni v létě se na Bajkale při koupání utopil mladý a nadějný sovětský dramatik A. Vampilov, autor čtyř her. Nejznámější z nich, Rozloučení v červnu, se hraje s velkým úspěchem na bratislavské scéně SND. Škoda tak nadaného mladého tvůrce!

Ve Varšavě vyšla z pera kritičky Marie Czanerle monografie o známém herci Gustawu Holoubkovi (po rodičích českého původu). Sotva stostránková monografie je dobrým počinem k edici monografií, které začínají v Polsku vydávat.

Člověk odjinud, známá hra I. Dvoreckého byla v SSSR ohodnocena jako nejúspěšnější hra uplynulé sezóny. Hraje ji několik desítek divadel po celém SSSR. Vyšla nedávno v polském Dialogu a uvádějí ji také na scénách maďarských, bulharských, polských aj.

Jules Romains, jeden z nejznámějších francouzských spisovatelů a také autor několika divadelních her, zemřel ve věku 87 let. Byl spolupracovníkem Dullinovým, Jouvetovým a J. Co-peaua.

Královské Shakespearovo divadlo hostovalo se svou pozoruhodnou inscenací Snu noci svatojánské – režie P. Brook – ve Varšavě, Budapešti a Sofii. Kritici ve všech těchto zemích přijali inscenaci velmi příznivě.

Pařížské T. N. P., kdysi proslavené J. Villarem, uvedlo na sklonu minulého roku premiéru hry Rogera Planchona La langue au chat. Planchon svou hru také sám režíroval.

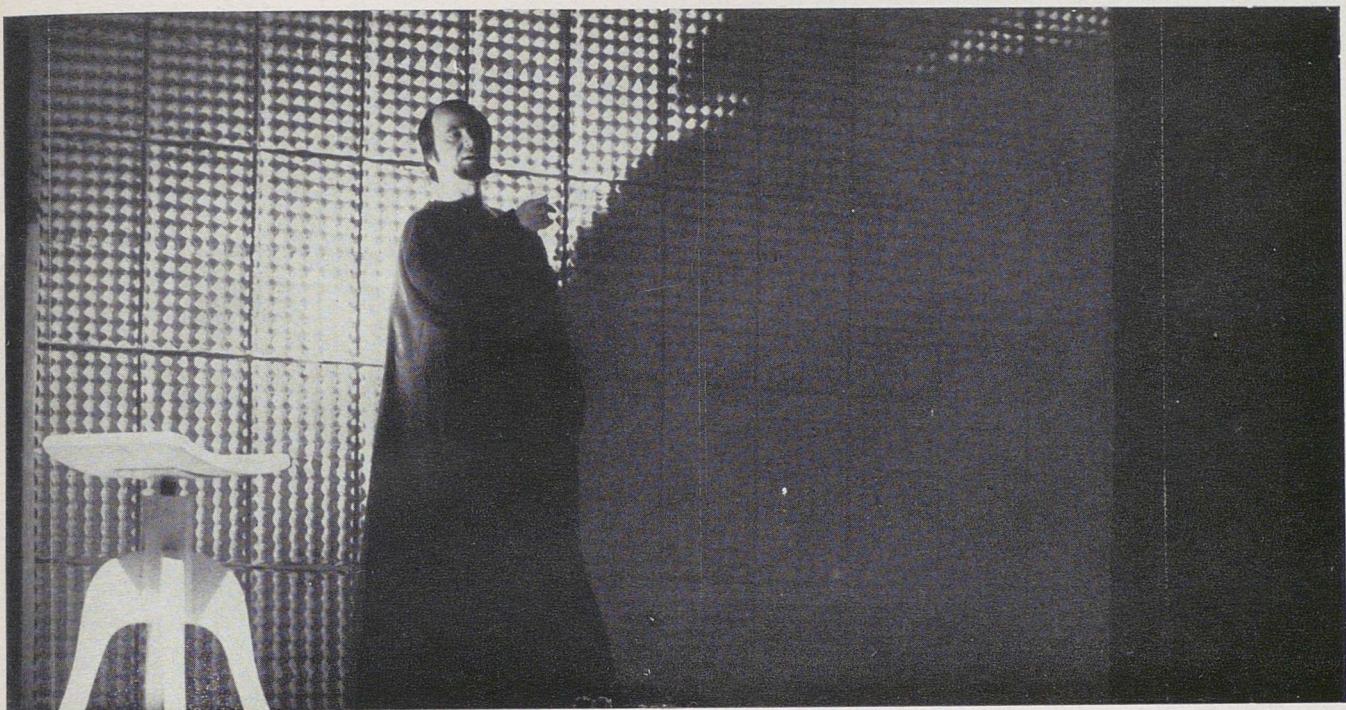
Mezinárodní Federace herců zorganizovala v Taškentě setkání herců, na němž mimo jiné promluvila i známá herečka J. Borisovová.

Dramatik E. Albee (Kdopak by se Káfký bál?) napsal novou hru, nazvanou Seascape (Obraz mořské krajiny). Děj se odehrává na břehu a mořském dně.

G. N. Bojadžijev, kterého jsme nedávno uvítali na ostravské divadelní přehlídce, vydal v Moskvě pozoruhodnou knihu, která by stála nejen za recenzi, ale snad i český překlad. Jmenuje se „Historie zahraničního divadla: Divadlo západní Evropy“. Má 360 stran. (AFU)

Na titulu záběr z inscenace Edlisovy hry Červen, počátek léta v provedení souboru z Vysoké Líbne. Na zadní straně obálky snímky O. Houskové z vinohradské inscenace Čapkova Loupežníka: J. Hanzlík, D. Kolářová, A. Hegerliková, O. Brousek

Amatérská scéna, ročník X (Ochotnické divadlo, ročník XIX), číslo 1, leden 1973. Vydává ministerstvo kultury v nakladatelství Orbis, n. p., Praha 2, Vinohradská 46. — Redakce: Jiří Beneš (vedoucí redaktor), Pavel Bošek. — Grafická úprava: Nina Roháčková. — Technická redakce: Jana Zubíková. — Adresa redakce: Praha 2, Vinohradská 2, telefon 22 10 57. — Tiskne Státní tiskárna, n. p., závod 2, Praha 2, Slezská 13. — Rozšiřuje Poštovní novinová služba, informace o předplatném podává a objednávky přijímá každá pošta i doručovatel. — Cena jednotlivého výtisku 4 Kčs. — © Nakladatelství Orbis, n. p., Praha 1973.

Nahoře Platonova Obrana Sokratova v provedení budapešťského Divadla 25, dole záběry z Molièrových her Amphytrion a Směšné preciosky v inscenaci Národního divadla v Budapešti

